

Perspectiefnota 2020-2023

dinsdag 18 juni 2019

GEMEENTE
NOARD
EAST FRYSLÂN

Gemeente Noardeast-Fryslân

Postbus 13

9290 AA Kollum

Tel. (0519) 29 88 88

info@noardeast-fryslan.nl

www.noardeast-fryslan.nl

Inhoudsopgave

1. INLEIDING	4
1.1 Een bijzondere Perspectiefnota.....	4
1.2 Financieel saneren én ruimte creëren voor ambities	4
1.3 Opzet Perspectiefnota	4
2. FINANCIËLE PERSPECTIEF EN VOORGESTELDE INTERVENTIES	5
2.1 Financiële kader	5
2.2 Financiële situatie bij ongewijzigd beleid.....	5
2.2.1 Structurele positie.....	5
2.2.2 Incidentele positie	6
2.3 Overige actuele financiële ontwikkelingen.....	7
2.3.1 Herziening gemeentefonds	7
2.3.2 Eneco.....	7
2.4 Ombuigingsperspectief	8
2.5 Aanpak realiseren ombuigingen.....	9
3. AMBITIES	11
3.1 Inleiding.....	11
3.2 Zes thema's als speerpunten.....	11
3.2.1 Leefbaar en aantrekkelijk	11
3.2.2 Waddenkust: wát een kust!.....	12
3.2.3 Sociale en participatieve samenleving	14
3.2.4 Sterke regiostad Dokkum.....	15
3.2.5 Economische vitaliteit	17
3.2.6 Duurzaam naar de toekomst.....	19
3.3 Realisering ambities	20
4. OVERDRACHTSDOCUMENT EN NIEUWE WENSEN	21

4.1 Inleiding.....	21
4.2 Onderwerpen overdrachtsdocument drie voormalige gemeenten	21
4.3 Ingediende wensen in het kader van de Perspectiefnota	21
5. RESUMÉ VAN DE VOORSTELLEN.....	22
Ombuigen én ruimte creëren voor ambities.....	22
Dekking van tekorten en van de reserve structuurversterkende projecten.....	22
Aanpak ombuigingen.....	22
Ambities	22
Onderwerpen overdrachtsdocument	22
Ingediende wensen in het kader van de Perspectiefnota	23
Begrotingsvoorbereiding komend begrotingsjaar	23
BIJLAGEN	24
Bijlage 1 - Technische uitgangspunten en begrotingsparameters	25
Bijlage 2 - Nieuwe ontwikkelingen onvermijdbaar.....	26
Bijlage 3 – Overzicht mutaties bestemmingsreserves	29
Bijlage 4 – Onderwerpen overdrachtsdocument voormalige gemeenten.....	30
Bijlage 5 – Meicirculaire 2019	35

1. Inleiding

1.1 Een bijzondere Perspectiefnota

Deze Perspectiefnota is in een tweetal opzichten een bijzondere Perspectiefnota. In de eerste plaats is het de eerste Perspectiefnota van de gemeente Noardeast-Fryslân. Het college heeft dit feit willen benutten om de Perspectiefnota niet enkel een financieel document te laten zijn, maar het verschijnen van deze Perspectiefnota tevens te willen benutten als een gelegenheid voor de gemeente Noardeast-Fryslân om zich qua ambities te presenteren en te profileren.

Deze Perspectiefnota is in de tweede plaats een bijzondere Perspectiefnota vanwege de uitdagende en tevens beperkende financiële situatie waarmee onze gemeente direct in haar eerste levensjaar geconfronteerd wordt. Met nadruk zij opgemerkt dat de huidige financiële situatie van de gemeente los staat van de gemeentelijke herindeling per 1 januari jl. De huidige financiële situatie wordt bepaald door de grote tekorten in het sociaal domein die na de overheveling van rijkstaken naar de gemeenten landelijk waarneembaar zijn. Op landelijk niveau, onder andere via de VNG, wordt hier ook tegen geageerd. Dat laat onverlet dat de huidige financiële situatie voor dit moment wel een gegeven is waarnaar wij als gemeentebestuur te handelen hebben.

1.2 Financieel saneren én ruimte creëren voor ambities

In deze Perspectiefnota treft u voorstellen aan om het huidige financiële perspectief bij ongewijzigd beleid te saneren. Dat vraagt interventies en zal op onderdelen ook pijnlijke keuzes tot gevolg hebben. Met het doel van een op termijn weer gezonde financiële huishouding voor ogen is dit echter onvermijdelijk.

Tegelijkertijd is het van belang financiële ruimte te behouden om onze ambities als nieuwe gemeente te kunnen realiseren. Dat dit door het financiële perspectief een bescheidener tempo zal kennen dan het niveau waarop onze ambities liggen, moge ook duidelijk zijn. Toch achten wij het van groot belang ruimte te behouden voor nieuw beleid en nieuwe investeringen. De aanpak die wij in deze Perspectiefnota presenteren om de gemeentelijke financiële huishouding te saneren gaat er daarom tevens van uit de in de primitieve begroting voorziene ruimte (het positieve begrotingssaldo van de primitieve begroting 2020-2022) overeind te houden als besteedbare financiële ruimte. Tevens is in deze Perspectiefnota het voorstel opgenomen om een reserve voor structuurversterkende projecten in te stellen om een aantal grotere strategische projecten te kunnen realiseren c.q. ondersteunen.

1.3 Opzet Perspectiefnota

In hoofdstuk 2 gaan wij allereerst in op de actuele financiële situatie, de geldende financiële kaders en onze voorstellen en acties om tot ombuigingen te komen ter sanering van de gemeentelijke financiële positie én om zoals gezegd ruimte te behouden voor het verwezenlijken van ambities.

Hoofdstuk 3 is gewijd aan de meest prominente ambities zoals het college die ziet voor de huidige bestuursperiode. Deze ambities worden in de vorm van een zestal thema's nader toegelicht. Van belang is om op te merken dat de geformuleerde thema's niet alle ambities en voornemens van het gemeentebestuur omvatten. Voor een volledig overzicht van de bestuurlijke ambities wordt verwezen naar de verschillende programma's. De ambities verwoord in de zes speerpunten vormen een selectie waar het college in het bijzonder inzet op wil plegen en in- en extern de aandacht op wil vestigen. Zeker in een tijdsgewricht als het huidige waarin de middelen schaars zijn is het van belang van deze meest prominente ambities een gedeeld beeld te hebben.

In hoofdstuk 4 gaan wij in op de voorgenomen handelwijze met betrekking tot de onderwerpen uit het overdrachtsdocument vanuit de drie voormalige gemeenten en met betrekking tot de in het kader van de Perspectiefnota's ingediende wensen voor nieuw beleid / nieuwe investeringen. In hoofdstuk 5 treft u een resumé van onze voorstellen aan.

Bij deze Perspectiefnota treft u tot slot bijlagen aan met technische uitgangspunten en begrotingsparameters die gehanteerd worden bij het opstellen van de begroting (bijlage 1), een overzicht van nieuwe, onvermijdbare ontwikkelingen (bijlage 2), een overzicht met mutaties in bestemmingsreserves (bijlage 3) en de onderwerpen uit het overdrachtsdocument vanuit de drie voormalige gemeenten (bijlage 4). Tenslotte wordt in bijlage 5 de uitkomsten van de Meicirculaire weergegeven.

2. Financiële perspectief en voorgestelde interventies

2.1 Financiële kader

De provincie heeft als toezichhouder een wettelijke plicht om gemeentelijke begrotingen te toetsen op structureel en reëel evenwicht. De toets vindt eerst plaats op het begrotingsjaar en indien deze niet in evenwicht is moet aangetoond worden dat het evenwicht uiterlijk in de laatste jaarschijf van de meerjarenraming wordt hersteld. Hierbij mag geen sprake zijn van een opschuivend meerjarenperspectief waarbij in de opvolgende begrotingen alleen de laatste jaarschijf sluit. Het is dus belangrijk om het begrotingsjaar structureel in evenwicht te hebben en te houden.

Voor het financieel beleid wordt daarom als uitgangspunt genomen dat er ruimte voor nieuw beleid aanwezig is met als randvoorwaarde dat er sprake is van een structureel en reëel sluitende begroting en dat daarnaast de algemene reserve gedurende de hele begrotingsperiode aan de minimum vastgestelde randvoorwaarde moet voldoen. De verder gehanteerde technische uitgangspunten voor het opstellen van de begroting zijn opgenomen in bijlage 1.

Aan dit financiële kader kan bij ongewijzigd beleid niet worden voldaan. Er is geen sluitende begroting en er zullen ingrijpende maatregelen getroffen moeten worden om het tij te keren. In de paragrafen 2.4 en 2.5 zijn stappen opgenomen die in de aanloop naar de begroting 2020 genomen worden om te komen tot een sluitende meerjarenbegroting. De algemene reserve is op een redelijk niveau zodat daarmee de eerste tekorten opgevangen kunnen worden.

2.2 Financiële situatie bij ongewijzigd beleid

2.2.1 Structurele positie

Na het vaststellen van de begroting 2019-2022 zijn er ontwikkelingen uit bestaand beleid die van grote invloed zijn op de financiële positie van Noardeast-Fryslân. Deze ontwikkelingen hebben een verplicht karakter en zijn daardoor onvermijdbaar.

De tabel hieronder geeft de ontwikkeling van het begrotingssaldo uitgaande van de primitieve begrotingen 2019 en de al daarop door de raden vastgestelde begrotingswijzigingen. Daaraan is toegevoegd het effect van de onvermijdbare ontwikkelingen. In bijlage 2 zijn de posten nader gespecificeerd.

Bedragen x € 1.000	I/S	2020	2021	2022
Begrotingssaldo primitieve begroting 2020-2022	S	1.361	2.057	2.395
Reeds toe besloten / verwerkt in begrotingswijzigingen:				
Structurele effecten 2e tussentijdse rapportage 2018	S	167	167	167
Saldo 1e tussentijdse rapportage 2019	S	-8.723	-8.700	-8.696
Nieuwe (autonome) ontwikkelingen, onvermijdbaar:				
Meicirculaire gemeentefonds 2019 ¹	S	1.826	970	-300
Structureel effect	S	-1.154	-968	-941
Incidenteel effect	I	-98	-83	-
Friciekosten ambtelijke en bestuurlijke fusie				
Friciekosten bovenformatief personeel	I	-338		
Dekking uit herindelingsvergoeding	I	338		
Bijgesteld structureel exploitatiesaldo		-6.523	-6.474	-7.375
Subtotaal incidenteel		€ -98	€ -83	-

Uit de tabel blijkt dat Noardeast-Fryslân geen sluitend meerjarenperspectief heeft. De jaarschijf 2023

¹ Zie bijlage 5 voor een specificatie van de meicirculaire.

wordt toegevoegd bij het opstellen van de begroting, wij verwachten dat deze in lijn zal liggen met de jaarschijf 2022. Bij ongewijzigde omstandigheden betekent het bovenstaande dat er niet voldaan wordt aan de wettelijke plicht om een sluitend meerjarenperspectief te presenteren. Alvorens te kunnen besluiten over nieuw beleid met een structureel karakter zal een sluitende begroting gepresenteerd moeten worden.

2.2.2 Incidentele positie

Als uitgangspunt geldt dat de minimale omvang van de algemene reserves op 1-1-2020 gelijk moet zijn aan de berekende weerstandcapaciteit volgens een algemeen geaccepteerde methodiek en op basis van een reëel inzicht in de geïnventariseerde risico's van de drie voormalige gemeenten. Bij de begroting 2019 is een eenduidige systematiek gehanteerd voor het bepalen van de aanwezige risico's en het daarbij behorende weerstandsvermogen wat aangehouden dient te worden in de algemene reserve.

Voor het opstellen van de begroting 2020 wordt een nieuwe systematiek voor het berekenen van de risico's ingevoerd. Ondersteund door het software programma NARIS worden risico's beter berekend en wordt er rekening gehouden met de kans dat de risico's zich ook (gelijktijdig) voordoen. Naris koppelt risico's en beheersmaatregelen direct aan de belangrijkste doelstellingen van de afdeling en organisatie. Zowel centraal als decentraal kan de opvolging van de beheersmaatregelen gevolgt worden, zodat er snel inzicht is in de verbeteringen die worden doorgevoerd. Daarnaast heeft NARIS ook standaard risicolijsten en suggesties voor beheersmaatregelen die geraadpleegd kunnen worden om zekerheid te verkrijgen over de volledigheid van de risicolijst. Mogelijk gevolg van de nieuwe systematiek kan zijn dat de benodigde weerstandsvermogen anders uitvalt dan nu berekend.

Met betrekking tot de eenmalige financiële positie is in de navolgende tabel de stand van de algemene reserve van Noardeast-Fryslân per 1-1-2019 als uitgangssituatie genomen. De geraamde toevoegingen en onttrekkingen (meerjarig) zijn op dit saldo gemuteerd, waarna er een saldo op basis van rechten en verplichtingen ontstaat. In de perspectiefnota worden een aantal zaken eenmalig gedekt.

In onderstaande tabel is het huidige negatieve meerjarenperspectief meegenomen. Hierdoor wordt zichtbaar dat bij een ongewijzigde situatie de algemene reserve medio 2022 een negatief saldo laat zien. Om dit geen werkelijkheid te laten worden is actie vereist. In paragraaf 2.4 wordt hier nader op ingegaan.

Door de fusie heeft Noardeast-Fryslân de bestemmingsreserve van de oude gemeenten overgenomen. Alle bestemmingsreserves zijn beoordeeld op aangegane verplichtingen en voor het deel van de bestemmingsreserve waar geen verplichting op rust wordt voorgesteld om dit vrij te laten vallen ten gunste van de algemene reserve. In onderstaande tabel is die vrijval al meegenomen en in bijgaand raadvoorstel wordt dit als besluitpunt aan u aangeboden.

Bedragen x € 1.000	2019	2020	2021	2022
Stand 1 januari	10.712	10.312	8.030	5.751
Geraamde stortingen	5.721	3.908	3.623	1.850
Opheffen bestemmingsreserves ²	8.370	1.072	1.072	0
<i>Totaal vermeerderingen</i>	<i>14.091</i>	<i>4.980</i>	<i>4.695</i>	<i>1.850</i>
Geraamde onttrekkingen begroting 2019-2022	-7.572	-641	-418	-348
Geraamde onttrekkingen 2023 en verder	-	-	-	-695
Onttrekking nav nota reserves en voorzieningen	-2.543	-	-	-
<i>Totaal verminderingen</i>	<i>-10.115</i>	<i>-641</i>	<i>-418</i>	<i>-1.043</i>
Nog niet geraamde mutaties				
Onttrekking begrotingssaldo	-5.952	-6.523	-6.474	-7.375

² Zie bijlage 3 voor een overzicht van de op te heffen bestemmingsreserves

Bedragen x € 1.000	2019	2020	2021	2022
Onttrekking t.b.v. incidentiele onvermijdbare ontwikkelingen ³	-	-98	-83	-
Vrijval reserve sociaal domein ter dekking van het negatieve resultaat 2019 in het sociaal domein	1.576	-	-	-
	-4.376	-6.621	-6.557	-7.375
Stand 31 december, incl. meerjarige toevoegingen en onttrekkingen	10.312	8.030	5.751	-817
Stand Algemene reserve op basis van verplichtingen				
Stand incl. verplichtingen	10.312	8.030	5.751	-817
Minimum omvang (op basis van begroting 2019)	5.658	5.658	5.658	5.658
(Over)waarde o.b.v. verplichtingen	4.654	2.372	93	-6.475

2.3 Overige actuele financiële ontwikkelingen

2.3.1 Herziening gemeentefonds

In juni 2018 heeft de minister van Binnenlandse Zaken aan de Tweede Kamer gemeld te werken aan een herziening van het totale gemeentefonds per 2021. Met deze herziening van het gemeentefonds wordt onder meer beoogd om de vastgestelde knelpunten in de verdeling van de middelen voor het sociaal domein op te lossen.

Het doel van de herziening van het gemeentefonds is te komen tot een volledige en integrale herijking van het gemeentefonds. Alle uitgavenclusters worden bij de herziening betrokken, evenals de manier waarop de inkomsten van gemeenten verevend worden. Het ministerie van BZK heeft gekozen voor een verdeelonderzoek langs twee sporen ("percelen"). Eén voor het sociaal domein (de evaluatie verdeelmodellen sociaal domein, EVSD) en één voor het "klassiek gemeentefonds" (de overige delen van het gemeentefonds). De omvang van deze onderzoeken maakt nauwe samenwerking tussen de onderzoekers die de verdeelonderzoeken uitvoeren noodzakelijk.

Aanleiding voor de verdeelonderzoeken

Sinds het begin van de decentralisatie werd al verondersteld dat de verdeelmodellen binnen het sociaal domein moesten worden herzien. De huidige verdeelmodellen zijn immers gebaseerd op een situatie van vóór de decentralisatie. Deze modellen bevatten diverse, inmiddels vastgestelde, scheefheden. Veranderingen in het takenpakket en de context waarin gemeenten werken geven aanleiding om ook de rest van het gemeentefonds opnieuw te bezien. Dit gebeurt binnen de uitgangspunten van de Financiële Verhoudingswet.

Het is de bedoeling om de nieuwe verdeelmodellen in 2021 in te voeren. Dat betekent dat de uitkomsten van het verdeelonderzoek in de meicirculaire van 2020 worden gepubliceerd. Om tijd te hebben voor politieke afweging, dienen de onderzoeken eind 2019 te zijn afgerond. Voordat de onderzoekers aan de bouw van de verdeelmodellen beginnen, dienen de komende maanden een aantal bestuurlijke afwegingen gemaakt te worden. Verdelen is immers niet alleen techniek, maar zeker ook politiek. Deze keuzes worden door de VNG met het Rijk besproken. Afstemming met de gemeenten gebeurt bestuurlijk via de formele lijn van de VNG-commissies en het expertiseteam en ambtelijk via de daarvoor in het leven geroepen VNG-klankbordgroepen. Wat het effect op de Algemene Uitkering is voor Noardeast-Fryslân, is op dit moment nog onbekend.

2.3.2 Eneco

Een groot deel van de aandeelhouders van Eneco - ongeveer 95% van de aandelenportefeuille vertegenwoordigend - heeft inmiddels het principebesluit genomen de aandelen van de hand te doen. De aandeelhouderscommissie is daarom al enige tijd bezig met een traject om de aandelen te verkopen. De verwachting is dat de geselecteerde bidder eind 2019 bekend zal zijn en het bod kort daarna zal worden voorgelegd voor een definitief besluit van de aandeelhouders.

³ Zie bijlage 2 voor een specificatie

In het door de aandeelhouderscommissie verstrekte consultatiedocument is een indicatie gegeven van de mogelijke waarde van de aandelen bij verkoop of beursgang. Het gaat in totaal om een bedrag van naar verwachting € 3 miljard, wat een bedrag van € 610,- per aandeel betekent. Noardeast-Fryslân bezit 26.870 aandelen en dat betekent dat het - indicatief - voor Noardeast-Fryslân bij een besluit tot verkoop zou kunnen gaan om een bedrag van € 16,4 miljoen.

Als gevolg van een eventuele verkoop hoeft Noardeast-Fryslân af te lossen leningen niet te herfinancieren. Indien het uitgangspunt gehanteerd wordt dat de rente van de herfinanciering het structurele voordeel is van de verkoop (en uitgaande van een herfinancieringsrente van 1%) levert het bedrag van € 16,4 miljoen de gemeente jaarlijks € 164.000 aan bespaarde rente op.

Daartegenover staat dat de gemeente bij verkoop geen dividendopbrengsten van de Eneco-aandelen meer ontvangt. Op dit moment is tot een bedrag van structureel € 335.000 aan dividend geraamd in de gemeentebegroting. Als we uitgaan van een verkoopopbrengst van € 16,4 miljoen zou de eventuele verkoop dus resulteren in een structureel verlies van € 171.000.

Het aandelenbezit staat voor de verkrijgingsprijs op de gemeentelijke balans. Voor Noardeast-Fryslân gaat het om een beperkt bedrag van € 11.118. Hierdoor is dus sprake van een aanmerkelijke stille reserve en een éénmalige boekwinst bij een eventuele verkoop van naar inschatting € 16,4 miljoen. Deze winst kan worden herbestemd voor andere doeleinden dan wel worden toegevoegd aan de gemeentelijke reserves.

Omdat er bij verkoop sprake is van een omvangrijke inkomende cashflow en eventuele herbestemmingen in een latere fase, zal een eventuele verkoop belangrijke consequenties hebben voor de liquiditeitspositie en schuldpositie van de gemeente op de korte termijn en afhankelijk van de keuzes van herbestemming ook voor de langere termijn.

2.4 Ombuigingsperspectief

Om te komen tot een sluitend meerjarenperspectief is een forse ombuigingsoperatie noodzakelijk. Deze noodzakelijke ombuigen zullen slechts ten dele vóór 2020 gerealiseerd kunnen worden. Daarom wordt een ingroei-model voorgesteld waarbij de te realiseren ombuigingen in 2020 € 3,5 mln bedragen, oplopend naar € 9,5 mln in 2023. Om dit ingroei-model mogelijk te maken wordt de algemene reserve ingezet om de resterende tekorten incidenteel op te vangen.

Om in de gemeente Noardeast-Fryslân toch nog ruimte te behouden voor investeringen is verkoop van de Eneco aandelen een optie. Naar verwachting komt hierdoor een eenmalige opbrengst beschikbaar van circa € 16,4 mln. In verband met gedeerde dividend-opbrengsten levert dit zoals eerder beschreven een structureel nadeel op van € 171.000, hetgeen in dat geval binnen het meerjarenperspectief opgevangen dient te worden.

Zoals in de inleiding van deze Perspectiefnota beschreven achten wij van groot belang voor de komende jaren investeringsruimte in onze gemeente te behouden. De diverse opgaven die er in de samenleving zijn en waar wij als gemeente voor staan vereisen dit. In de context van de uitzonderlijke financiële situatie waarmee wij als gemeente nu geconfronteerd worden, achten wij het verantwoord tot verkoop van de Eneco aandelen over te gaan en het daardoor te ontstane nadeel van € 171.000 structureel binnen het meerjarenperspectief op te nemen. Tevens wordt voorgesteld een reserve in te stellen voor structuurversterkende projecten. Vanuit deze reserve kunnen de komende jaren diverse structuurversterkende en strategische projecten gerealiseerd of financieel ondersteund worden. Op het soort projecten dat hiervoor mogelijk in aanmerking komt, wordt in paragraaf 3.3 nader ingegaan.

Om de beoogde financiële ruimte voor nieuw beleid te kunnen creëren wordt voorgesteld toe te groeien naar het niveau van het meerjarenperspectief gepresenteerd bij de begroting 2019-2022.

Bedragen x 1.000	2020	2021	2022
Begrotingssaldo primitieve begroting 2020-2022	1.361	2.057	2.395
Bijgesteld structureel exploitatiesaldo	-6.523	-6.474	-7.375
Benodigde ombuiging	7.884	8.531	9.770

In de volgende tabel wordt het groeipad naar een nieuw sluitend meerjarenperspectief weergegeven.

Bedragen x € 1.000	2020	2021	2022	2023
Bijgesteld structureel exploitatiesaldo	-6.523	-6.474	-7.375	-7.375 ⁴
Verkoop aandelen Eneco		-171	-171	-171
Bijgesteld structureel exploitatiesaldo, na verkoop Eneco aandelen	-6.523	-6.645	-7.546	-7.546
Ombuigingen	3.500	5.500	7.500	9.500
Nieuw saldo	-3.023	-1.145	-46	1.954
Aanvulling door Algemene reserve	3.023	1.145	46	0
Nieuw saldo	-	-	-	1.954

De totale ombuiging in 2023 wordt geraamd op € 9,5 mln, deze jaarschijf zal bij het opstellen van de begroting 2020-2023 worden toegevoegd.

De gevolgen voor de algemene reserve zijn in de volgende tabel weergegeven. Hierbij wordt uitgegaan van de verkoop van de Eneco aandelen, waarbij in 4 jaar in gelijke delen een totaal van € 16,4 mln wordt uitgekeerd. In deze tabel is ook de hiervoor genoemde reserve voor structuurversterkende projecten opgenomen. Het oogmerk is deze reserve, afhankelijk van het financiële verloop in de komende jaren, gefaseerd, tot en met 2023, te vullen met een bedrag in de orde grootte van in totaal € 10,5 mln.

Bedragen x € 1.000	Mutatie totaal	2020	2021	2022	2023	2024
Algemene reserve per 1-1		10.312	10.128	14.262	16.040	17.140
Geraamde toevoegingen	11.525	4.980	4.695	1.850	-	-
Geraamde onttrekkingen	-2.102	-641	-418	-1.043	-	-
Perspectief, nog niet besloten						
Onttrekking op basis van PPN	-181	-	-98	-83	-	-
Dekking ombuigingsoperatie	-4.214	-3.023	-1.145	-46	-	-
Instellen reserve structuurversterkende projecten	-10.500	-1.500	-3.000	-3.000	-3.000	-
Uitkering verkoop aandelen Eneco	16.400	-	4.100	4.100	4.100	4.100
Nieuw saldo		10.128	14.262	16.040	17.140	21.240
Minimum omvang (op basis van begroting 2019)		5.658	5.658	5.658	5.658	5.658
Overwaarde o.b.v. verplichtingen per 31-12		4.470	8.604	10.382	11.482	15.582

2.5 Aanpak realiseren ombuigingen

Er zijn reeds verschillende stappen gezet om de ombuigingen van € 3,5 mln in 2020, oplopend tot € 9,5 mln in 2023 te realiseren. De -voorlopige- uitgangspunten die daarbij worden gehanteerd zijn de volgende:

- de tekorten zijn in hoofdzaak binnen het sociaal domein ontstaan; omdat het huidige bestedingsniveau binnen het sociaal domein naar de toekomst toe niet houdbaar is, wordt

⁴ De jaarschijf 2023 zal bij de opstelling van de begroting 2020 worden toegevoegd, hier is ervan uitgegaan dat de beginstand gelijk is aan 2022.

- zeer nadrukkelijk binnen het sociaal domein gekeken waar en hoe de bestedingen teruggedrongen kunnen worden;
- b. tegelijkertijd is het niet realistisch te veronderstellen dat vanuit het sociaal domein het huidige structurele tekort volledig opgelost kan worden; om die reden wordt ook binnen andere domeinen gekeken naar mogelijke ombuigingen, alsmede naar de formatie van onze ambtelijke organisatie;
  - c. als laatste zal worden bezien welke (realistische) mogelijkheden er zijn om onze inkomsten te verhogen; niet uit te sluiten is dat op enig moment een zekere verhoging van de belastingdruk zal moeten worden overwogen.

In het kader van het voorgaande zijn de volgende concrete acties reeds in gang gezet:

1. begrotingsscan;
  2. quick wins sociaal domein;
  3. heroverwogen genomen besluiten;
  4. benchmark van de personele omvang;
  5. opschonen bestemmingsreserves.
- Ad 1. Er zal een begrotingsscan uitgevoerd worden door een extern bureau met als resultaat een pakket aan bezuinigingen die concreet resultaat opleveren in geld. Dit onderzoek zal voor besluitvorming over de begroting 2020-2023 afgerond worden.
- Ad 2. Vooruitlopend op de uitkomsten van de begrotingsscan wordt er thans zowel binnen het sociaal domein als binnen andere domeinen reeds gekeken waar op snelle en relatief eenvoudige wijze besparingen of ombuigingen bereikt kunnen worden (de zogenaamde quick wins); dit mede om het tekort over het lopende jaar te beperken voor zover dat mogelijk is.
- Ad 3. Genomen besluiten waren met kennis over de huidige financiële positie wellicht niet of anders genomen. Onderzocht wordt welke reeds genomen besluiten nog niet tot verplichtingen hebben geleid. Deze besluiten worden in heroverweging genomen.
- Ad 4. Eind augustus zal een benchmark over de personele omvang afgerond worden. Uit deze benchmark zal blijken welke structurele knelpunten er zijn en bij welke organisatieonderdelen structurele ruimte in de formatie te vinden is. Voor het uitvoeren van flankerend beleid zal ook een investering noodzakelijk zijn. Verwachting is dat deze kosten gedekt kunnen worden uit de herindelingsvergoeding.
- Ad 5. In aanvulling op het voorgaande is ook het opschonen van bestemmingsreserves zinvol. Dit is inmiddels gebeurd en ook al als zodanig verwerkt in deze Perspectiefnota. Op basis van de nieuw opgestelde nota reserves en voorzieningen wordt voorgesteld een totaal van € 10.514 mln over te hevelen van bestemmingsreserves naar de algemene reserves. Deze mutaties vloeien voort uit een inventarisatie van verplichtingen die rusten op de bestemmingsreserves van de oude gemeenten. Wanneer er geen harde contractuele verplichtingen aan de vorming van een bestemmingsreserves ten grondslag ligt, wordt voorgesteld de reserve over te hevelen naar de algemene reserve. In bijlage 3 is het overzicht met mutaties weergegeven.

3. Ambities

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de meest prominente ambities die het gemeentebestuur heeft voor de huidige bestuursperiode. Deze ambities en de daarop gebaseerde inzet worden hierna in de vorm van een zestal thema's nader toegelicht. Van belang is om hier op te merken dat de geformuleerde thema's niet alle ambities en voornemens van het gemeentebestuur omvatten. Voor een volledig overzicht van de bestuurlijke ambities wordt verwezen naar de verschillende programma's. De ambities verwoord in de zes thema's vormen daaruit een selectie. Een selectie waarmee de gemeente Noardeast-Fryslân zich naar de mening van het college kan presenteren en profileren en waarop het ook (en misschien wel juist) in een periode van krappe financiële middelen van belang is te blijven inzetten.

Deze zes thema's zijn:

- Leefbaar en aantrekkelijk
- Waddenkust: wát een kust!
- Sociale en participatieve samenleving
- Sterke regiostad Dokkum
- Economische vitaliteit
- Duurzaam naar de toekomst

In de volgende paragraaf worden deze thema's nader omschreven.

3.2 Zes thema's als speerpunten

3.2.1 Leefbaar en aantrekkelijk

Leefbaar en aantrekkelijk

Om de ruim vijftig dorpen en de stad leefbaar en aantrekkelijk te houden speelt de gemeente in op nieuwe woonvormen, het toekomstbestendig maken van voorzieningen, de opkomst van nieuwe ontwikkelingen op het gebied van vervoer en het doorontwikkelen van de gemeentelijke dienstverlening.

Naast een sterke stad vinden wij het belangrijk om vitale dorpen te creëren en te behouden. De dorpen hebben een hoge woonpotentie voor forenzen. De ligging ten opzichte van steden zoals Groningen, Leeuwarden en Drachten is gunstig en daarmee is veel werkgelegenheid op korte reisafstand voorhanden. Mooie voorbeelden van vitale dorpen zijn Kollum (een kern met regionale voorzieningen) en Hallum (een dorp met veel werkgelegenheid).

Clusteren van voorzieningen

Door de bevolkingsontwikkeling (krimp, vergrijzing en ontgroening) zijn in de toekomst minder voorzieningen in Noardeast-Fryslân nodig. Denk daarbij aan scholen, sportvelden, sporthallen en zwembaden. Het is een ontwikkeling die we als gemeente niet tegen kunnen houden. Om de consequenties van de bevolkingsontwikkelingen inzichtelijk te maken is eind 2015 de Atlas van Noordoost Fryslân gemaakt. Als de urgentie aanwezig is gaan we met betrokkenen in gesprek over de voorzieningen. Beslissingen van bovenaf opleggen werkt vaak averechts omdat het verdwijnen van voorzieningen meestal gepaard gaat met emoties. Wel willen wij als gemeente praten over bijvoorbeeld het clusteren van toekomstbestendige voorzieningen op kansrijke locaties. Dat is één van de opties. Uitgangspunt voor de gemeente is dat de maatschappelijke voorzieningen (voor sport, cultuur en ontmoeten) toekomstbestendig zijn: betaalbaar en bereikbaar.

Kwaliteit woningvoorraad

Het is van groot belang dat de kwaliteit van de woningvoorraad in onze gemeente op peil blijft. Als regio willen we inzetten op herstructureren om verpaupering van woningen en gebouwen te voorkomen. Hoe we dat gaan doen is per dorp verschillend. Deze aanpak vraagt dan ook maatwerk in de dorpen. Daarbij wordt uiteraard rekening gehouden met de bevolkingsontwikkeling. Ook wordt

gekeken naar vernieuwende woonconcepten (bijvoorbeeld gebaseerd op de community gedachte waarbij bewoners elkaar helpen) en voorzieningen en vervoer. De verduurzaming van woningen geeft kansen voor de leefbaarheid en werkgelegenheid.

Vervoersvoorzieningen

Het busvervoer loopt terug. Het openbaar vervoer moet dan ook afgestemd worden op de behoefte van de inwoners. Als regio zetten we in op het verbeteren van de ketenmobiliteit. Hiermee wordt bedoeld dat reizigers diverse vervoermiddelen - zoals de auto, bus, trein en fiets – eenvoudig kunnen combineren. Maar ook de elektrische fiets, elektrische auto en in de toekomst de zelfrijdende auto zal een steeds belangrijkere rol innemen in het verkeer. Hier moet de hele infrastructuur op worden afgestemd. We zitten nog in een vroeg stadium en weten niet wat de impact van deze ontwikkelingen zal zijn.

Leefbare kernen

De gemeente Noardeast-Fryslân telt een groot aantal kernen. De leefbaarheid van onze kernen beschouwen wij toekomstgericht als een belangrijk onderwerp. Factoren die de leefbaarheid van een kern onder druk kunnen zetten zijn de richting van de bevolkingsontwikkeling, een lage vraagdruk op de woningmarkt en in een aantal gevallen de minder goede bereikbaarheid en het afnemende voorzieningenniveau. Een factor die de leefbaarheid in positieve zin beïnvloedt is een vitale mienskip, die betrokken en actief is. Wij zetten er nadrukkelijk op in om onze kernen toekomstbestendig te houden op het gebied van wonen, voorzieningen en zorg. Zo kan bijvoorbeeld voorlichting aan dorpsbewoners worden gegeven over wonen in combinatie met zorg en hoe je daarop kunt anticiperen. Op deze manier kan de bewustwording eerder op gang worden gebracht hoe ouderen langer thuis kunnen blijven wonen. Ook via Dorps Ontwikkelings Maatschappijen (DOM's) beogen wij de kwetsbaarheid in kernen te verkleinen en de sociale samenhang en leefbaarheid te bevorderen. De ervaringen met eerdere DOM's zijn positief en hebben al geleid tot de invoering van DOM's in meer dorpen (DOM 2.0). Overwogen wordt om deze constructie verder uit te rollen naar andere dorpen.

Cultuur

Cultuur is een grote pijler in het behoud van leefbaarheid. Cultuur verbindt mensen, geeft 'kleur en fleur' aan het leven. Daarom is onze ambitie om de culturele infrastructuur zoals die is te behouden voor nu en in de toekomst. De gemeente kan faciliteren en stimuleren om het culturele klimaat binnen de financiële ruimte te 'hoedzjen en te noedzjen'. Om dit te bereiken stimuleren wij activiteiten en harmoniseren we het beleid. Ook sluiten we aan bij Culturele Hoofdstad en het vervolg richting 2028. Daarnaast zijn wij mede-verantwoordelijk voor de monumenten. Noardeast-Fryslân is rijk aan monumenten en de overheid is medeverantwoordelijk voor de instandhouding daarvan.

Dienstverlening

De digitalisering schrijdt voort en daar maken wij met onze dienstverlening dankbaar gebruik van. Dienstverlening is breder dan het verstrekken van paspoorten en rijbewijzen: van huisvuil ophalen tot zorgverlening. De gemeentelijke organisatie is er voor de inwoners, bedrijven en organisaties, weet wat er leeft, speelt op ontwikkelingen in, denkt mee, levert kwaliteit en is betrouwbaar. Voor je rijbewijs of paspoort hoef je straks niet meer naar het gemeentehuis. Dat kan dankzij de digitalisering in de toekomst ook gewoon online, vanuit huis via de mobiele telefoon. Er zijn al gemeenten die op deze manier werken en Noardeast-Fryslân heeft als streven om in deze ontwikkelingen mee te gaan. Ook zijn er al ontwikkelingen om je te identificeren via een app. Om burgers te helpen met deze nieuwe manier van werken worden in samenwerking met de bibliotheek cursussen en trainingen gegeven. Wij merken dat steeds meer vragen van burgers tegenwoordig ook via de app worden gesteld in plaats van telefonisch. Ook daar moet het systeem van de gemeente beter op worden ingesteld. Daar zetten we de komende jaren verder op in.

3.2.2 Waddenkust: wät een kust!

De gemeente Noardeast-Fryslân behoort nu, naast de Waadhoeke en Het Hogeland, tot de drie grote Waddenkustgemeenten. Samen met de provincie Fryslân, Wetterskip Fryslân en andere betrokken partijen gaan we ons inzetten voor de Waddenkust die veel potentie heeft.

In plaats van met de rug naar de Waddenzee staan de inwoners nu met het gezicht naar de Waddenzee. De 'mienskip' zoekt momenteel op veel verschillende manieren verbinding met de Waddenzee. Er ontstaan allerlei plannen en initiatieven langs de kust. Het project Holwerd aan Zee is daar een mooi voorbeeld van. Maar ook de initiatieven van andere dorpen wil de gemeente ondersteunen waar dat kan. Voor de gemeente Noardeast-Fryslân ligt er een coördinerende rol om alles op elkaar af te stemmen en de inwoners van het kustgebied te faciliteren in een gebiedsgerichte aanpak. Daarbij is het van belang om verbindingen te leggen op het gebied van natuur, waterveiligheid, klimaat en leefbaarheid. Een belangrijk doel van de gemeente is om het toeristenseizoen te verlengen zodat mensen langer in dit gebied verblijven.

Vitale Waddenkust

Noardeast-Fryslân heeft met Werelderfgoed Waddenzee goud in handen. Bovendien hebben we hier ook nog de schoonste lucht van Nederland, parels van dorpen en cultuurhistorische zeedijken. Als inwoners ook nog uitstralen dat ze trots zijn op dit gebied dan versterkt dat het toerisme. Die trots wordt sterker als hun eigen initiatieven gefaciliteerd worden. Eén van die initiatieven - Vitale Waddenkust - is om alle plannen en projecten, betrokken partijen en dorpen met elkaar te verbinden om te voorkomen dat iedereen opnieuw het wiel gaat uitvinden. Hiervoor wordt een 'tûke ferbiner' aangesteld. De gemeente staat hier positief tegenover. Verder wordt rond de zomer van 2019 bekend wat voor maatregelen nodig zijn om de Waddenzeedijk tussen het Lauwersmeer en buurtschap Koehool te verbeteren. In deze projectoverstijgende verkenning wordt gekeken naar nieuwe dijkconcepten. Voor Noardeast-Fryslân is vooral het inzetten van voorland (kwelders e.d.) een kans.

Holwerd aan Zee

De plannen voor het project 'Holwerd aan Zee' beginnen steeds meer vorm te krijgen. Het initiatief gaat een fase in van nadere haalbaarheidsonderzoeken. Het project moet werken als een magneet op het hele gebied. Scholen kunnen mooi aanhaken bij het project en het levert ongetwijfeld werk op in de toeristische sector. Als de tweede fase ook door gaat komt er misschien zelfs nog ergens een staande mastroute vaarverbinding via Dokkum naar het Friese Merengebied. Het is dan de bedoeling om de pier van Holwerd in een groen verblijfsgebied te veranderen, zodat mensen de Waddenzee optimaal kunnen ervaren. Kortom, dit project is voor het hele kustgebied interessant. Sterker nog, heel Nederland kijkt mee naar wat daar in de van omgeving Holwerd gebeurt. Voor boeren zijn er tegelijkertijd kansen om samen met Wetterskip Fryslân metingen te verrichten om het grondwater en verziltingsvraagstukken in kaart te brengen.

Gaswinning en investeringsagenda Ternaard

Voor alle duidelijkheid: de gemeente Noardeast-Fryslân is tegen gaswinning bij Ternaard. Maar de minister van Economische Zaken & Klimaat (EZK) beslist hierover. De regio vindt dat als de minister voor gaswinning kiest, het Rijk en de NAM fors moeten investeren in het gebied om de negatieve gevolgen te compenseren en om bij te dragen aan een goed toekomstperspectief voor de inwoners en ondernemers. Om dat te bereiken werken de regionale overheden in het Omgevingsproces Ternaard samen met inwoners en belanghebbenden aan het opstellen van een investeringsagenda. Daarbij staan drie thema's centraal, te weten verzilting, energietransitie en sociaal economische vitaliteit. In het najaar moet die investeringsagenda, samen met een ontzorgingspakket en het resultaat van de vergunningprocedure, op het bureau van de minister komen te liggen, die alle drie componenten in zijn afweging zal betrekken. Het vindt allemaal plaats binnen de pilot omgevingsmanagement, opgezet door het ministerie van EZK. Als de minister niet besluit om gaswinning toe te staan, zal in een ander tempo, met andere middelen en prioriteiten, uitvoering worden gegeven aan (delen van) de agenda.

Sense of Place

Eén van de grote projecten langs de Waddenkust is Sense of Place. Het behelst een verzameling kunstprojecten langs de kust, bedoeld als bril om anders naar landschap en cultuurhistorie te leren kijken. In deze regio zijn hiervoor zes projecten in voorbereiding of uitvoering, waarvan er één staat: het beeld 'Wachten op hoog water' op de dijk bij Holwerd. Daar komt nog een groot vrouwenbeeld bij en in Holwerd volgt nog een dijk in de vorm van een liggende vrouw, 'Dijk van een wijf' genaamd. Verder worden er projecten gerealiseerd in Blije (Terp fan de takomst), Ternaard (uitkijktoren op de dijk) en Wierum (pier om kwelder te beschermen). Het project van Joop Mulder is bedacht voor het Culturele Hoofdstadjaar 2018 en loopt tot 2028. De provincie neemt de uitvoering van de projecten op zich. De gemeente faciliteert dit project.

Lauwersmeergebied

Het Nationaal Park Lauwersmeer maakt een belangrijk deel uit van de gemeente Noardeast-Fryslân. In de nieuwe campagne van Visit Wadden is het Lauwersmeergebied onderdeel van de Waddenzee en hoort het bij het mooiste gebied van Nederland: De Wadden. De gemeente neemt deel aan de Stuurgroep Lauwersmeer en zowel de provincie Fryslân als Groningen hebben ons gevraagd om structureel een bijdrage te leveren om het Nationaal Park nóg aantrekkelijker te maken voor bewoners en toeristen.

Monumentale sluis Súd Ie

De oude monumentale sluis Oostervallaat in de Súd Ie in Dokkum met bijbehorende klapbrug wordt vanaf 2021 opnieuw in gebruik genomen. Dit maakt deel uit van de voltooiing van de vaarroute tussen Dokkum via Oostmahorn naar het Lauwersmeer. De financiering van de voltooiende (derde) fase Súd Ie is afzonderlijk geregeld tussen gemeente en samenwerkingspartners. De bedieningskosten voor een sluiswachter zijn voor de gemeente. In relatie tot de vaarrecreatie krijgt de gemeente vanaf dat moment ook te maken met beheer en onderhoud van de verbeterde oude sluis Oostervallaat en de nieuwe gemeentelijke sluis in de 'Nije Feart' bij Esonstad in Oostmahorn. Nieuw gerealiseerde duurzame oeverconstructies langs de vaarroute Súd Ie komen voor een deel in beheer en onderhoud bij de gemeente en voor een ander deel bij de andere samenwerkingspartners. Het gaat om duurzame oeverconstructies met een lange levensduur (uitgangspunt is 50 jaar).

Opvaarten Skip yn de Feart

De 'mienskip' heeft de waterwegen van vroeger herontdekt en wil deze kansrijke opvaarten bevaarbaar maken. Dit ten gunste van de recreatieve sector en de leefbaarheid van de dorpen. Met de Kenniswerkplaats Noordoost Fryslân is voor het noordelijke deel een inventarisatie gemaakt met als doel kansrijke routes verder te ontwikkelen zodat het weer mogelijk is om hier te varen. Het zuidelijke deel volgt in 2019. De gemeente wil de energie van initiatiefnemers hierin blijven faciliteren om kansrijke vaarrondjes te kunnen realiseren. Het Agrarisch Collectief De Waadrâne sluit aan bij dit project door de aanleg van natuurvriendelijke oevers. De kansen om vaarten bevaarbaar te maken liggen vooral op plaatsen waar koppelingen met andere opgaven te maken zijn (klimaatadaptatie, biodiversiteit en verzilting). Met name de investeringsagenda biedt kansen om deze projecten te realiseren.

3.2.3 Sociale en participatieve samenleving

Vanuit de historie voert Noardeast-Fryslân een ruimhartig sociaal beleid. Wij zijn er voor álle inwoners. Onze ambitie is dat wij mensen die een steuntje in de rug nodig hebben helpen, zodat ze kunnen meedoen in de samenleving. Daarnaast vinden we het belangrijk om onze actieve inwoners (nog) meer bij de leefomgeving te betrekken.

Bereikbare zorg voor iedereen

De samenstelling van de bevolking verandert. Mensen worden gemiddeld steeds ouder en een relatief groot deel van de jongeren trekt weg, waardoor de samenleving "verzilvert". Hier kan op worden ingespeeld door te kiezen voor verschillende woonvormen. Aan het eind van het jaar komt er een nieuw armoedebeleid, waarbij aandacht is voor armoede, schulden, eenzaamheid en specifieke aandacht voor kwetsbare groepen. Preventief wordt ingezet op een gezonde levensstijl om zo ook alcohol- en drugsproblemen aan te pakken. Tot slot zetten wij in op bereikbare zorg voor iedereen. Daarbij wordt gewerkt aan nieuwe zorgconcepten. De gemeente Noardeast-Fryslân wil bij haar inwoners gezondheidswinst realiseren, zodat zij langer én in gezondheid leven.

Jongeren

Samen met NEF willen wij ons richten op de aanpak van jeugdwerkloosheid. Momenteel loopt er een onderzoek om meer jongeren te interesseren om bij de gemeente te komen werken. Daarvoor is de gemeente in gesprek met scholen. De lijnen zijn kort en dat werkt fijn. Hiermee loopt Noardeast-Fryslân voorop en voor Friesland zijn wij een voorbeeldregio. Ook de contacten met andere scholen zijn goed en er wordt verbinding gelegd tussen onderwijs en gesubsidieerde (welzijns)instellingen. Wij

willen een afspiegeling van de samenleving zijn en daarom is het belangrijk dat er ook meer jongeren bij de gemeente werken. Nieuwe mensen geven vaak weer nieuwe energie.

Gebiedsgericht werken

Als gemeente richten wij ons er op om meer gebiedsgericht te werken, waarbij wij aansluiten bij de initiatieven van inwoners, bedrijven en maatschappelijke partners. Wij willen een organisatie zijn die met de partijen in gesprek gaat. Daarbij is het niet meer vanzelfsprekend dat de gemeente altijd het voortouw neemt. Dit is anders dan burgerparticipatie waarbij de gemeente een plan heeft waarop inspraak mogelijk is en de burger dus invloed kan uitoefenen. Nu komt het initiatief vanuit de bevolking. Samen met de gemeente geeft de mienskip vorm aan de toekomst en zo helpen we Noardeast-Fryslân 'mei elkoar foarút'. Als eerste stap richting gebiedsgericht werken zijn contactwethouders en dorpencoördinatoren aangesteld. Ook heeft de nieuwe procesgroep van de raad vanuit de raadsagenda voorgesteld om een 'Dorpen- en wijkenfonds' in te stellen zodat inwoners zelf de mogelijkheid krijgen om initiatieven in eigen dorp te ontplooiën.

BAB-banen (Baan Afspraak Baan)

De gemeente Noardeast-Fryslân vindt het belangrijk om in de eigen organisatie open te staan voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Met het creëren van BAB-banen helpen wij deze groep aan een baan. De ambitie is om nog meer rekening mee te houden en te kijken naar de mogelijkheden. In onze gemeentelijke organisatie hebben wij een aantal mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en de BAB-bers volledig geïntegreerd in de eigen buitendienst, de schoonmaak en de catering. De samenwerking met mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt bij de gemeente gaat goed. De gemeente en zijzelf zijn trots op de werkzaamheden die zij bij ons verrichten.

Beschut werk

Op het gebied van Beschut werk (vervanger sociale werkvoorziening) lopen wij in onze gemeente voorop. De gemeente heeft veel meer mensen met een arbeidsbeperking die bij NEF (Learbedrijf NoardEast Fryslân) aan het werk zijn geholpen dan de taakstelling die vanuit het Rijk is gesteld. Voor de gemeente is dit geen reden om achterover te leunen. We willen ons verder ontwikkelen met beschut werken en meer mensen in staat stellen mee te doen. Daarbij willen we nog meer maatwerk verrichten. Dit vraagt een andere manier van werken, van presterend naar faciliterend. De gemeente moet meer de rol van regisseur op zich nemen en samenwerken met andere partijen. Alles ten behoeve van kwetsbare inwoners.

Omgevingsvisie

De Omgevingswet - die in 2021 in werking treedt – brengt voor Noardeast-Fryslân een nieuwe manier van werken met zich mee. Aan de hand van dialoogsessies wordt de Omgevingsvisie met de mienskip gemaakt. Door bij de dorpen langs te gaan en door middel van een enquête kunnen inwoners zelf aangeven wat zij belangrijk vinden met betrekking tot hun leefomgeving. Jongeren worden via het voortgezet onderwijs bij de visie betrokken. De resultaten helpen de gemeente bij het maken van de Omgevingsvisie voor Noardeast-Fryslân. Daar komen gewenste ontwikkelingen en ambities in te staan voor in ieder geval de komende tien jaar. Ook wordt daarin vastgelegd wat er nodig is om de leefomgeving te ontwikkelen en in te richten.

3.2.4 Sterke regiostad Dokkum

De stad Dokkum kan niet zonder de omliggende dorpen en andersom kan de omgeving niet zonder een sterke stad. Daarom willen wij Dokkum positioneren als sterke regiostad. Dit past ook bij het beleid van de provincie Fryslân, die Dokkum als stedelijk bundelingsgebied heeft aangewezen. De gemeente werkt momenteel aan een nieuwe structuurvisie voor Dokkum.

Zoals je bij Parijs denkt aan de Eiffeltoren, zo denk je bij Noardeast-Fryslân aan Dokkum: de Noordelijkste stad van Nederland. Het is belangrijk dat Dokkum haar voorzieningen behoudt zoals onderwijs, theater, Sionsberg en bedrijvigheid. Daar heeft de hele regio profijt van. Mede dankzij de Centrale As trekken steeds meer mensen naar de stad, waardoor Dokkum echt een woonstad wordt. De vraag is: hoeveel moet Dokkum uitbreiden en waar? En zijn er ook mogelijkheden voor inbreiding? Dit alles wordt verwerkt in de woonvisie.

Dokkum is dynamisch

Hoewel de detailhandel onder druk staat – onder andere door het internetwinkelen en de krimp - zie je dat steeds meer lokale creatieve ondernemers actief zijn in de stad. Ook heeft de horeca een enorme vlucht genomen. Winkelen is meer een beleving geworden. Daar moet Dokkum het van hebben. En van datgene waarmee de stad zich onderscheidt van andere steden, zoals de bolwerken, de Elfstedentocht, Bonifatius en de vele monumentale panden. Ook ligt er een enorme kracht bij de bevolking. Dat is te merken aan de actieve Ondernemers Vereniging Dokkum (OVD) en de vele vrijwilligers die met een evenement als de Admiraliteitsdagen Dokkum op de kaart zetten.

Westelijke Rondweg

De overheden hebben de afgelopen jaren volop geïnvesteerd in de infrastructuur. De Centrale As maakt zijn verwachtingen waar. Nu is het van groot belang om door te pakken en de regiostad Dokkum verder te versterken. De realisatie van de Westelijke Rondweg is een logische volgende stap om de sociaal-economische agenda voor Regiostad Dokkum te verwezenlijken. Deze weg moet de Centrale As met het westelijke woongebied van de stad en industrieterrein Betterwird verbinden. De gemeente mag geen bedrijventerrein ontwikkelen aan de oostkant van de stad. Daardoor kunnen we alleen bedrijfskavels aanbieden aan de westkant. Om toch te profiteren van de Centrale As moeten we de ontsluiting van de westkant zo comfortabel mogelijk maken.

Woningbouw

Van kwantiteit naar kwaliteit is de inzet bij de nieuwe woningbouwafspraken met de provincie Fryslân voor 2020. In het kader van dat uitgangspunt is het plan StadsDock ontwikkeld, een plan voor de realisatie van 25 woningen op een fraaie locatie aan de Dokkumer Ee, vlakbij de binnenstad. Daarnaast wordt er gewerkt aan de invulling van de tweede fase van de Houtkolk, het voormalige bedrijfsterrein waar momenteel (eerste fase) vier woontorens met appartementen worden gebouwd. Ondertussen vindt er een volkshuisvestinganalyse plaats om te kijken waar behoefte aan is: welke aantallen woningen en in welk segment. Zo kan vraag en aanbod beter op elkaar afgestemd worden. Er wordt niet alleen gekeken naar uitbreiding, maar vooral ook naar inbreiding en herstructurering. Deze herstructurering vindt hoofdzakelijk plaats in de Hoedemakerspolder, waar de laatste fase voor 2020 staat ingepland. Ook wordt rekening gehouden met de kansen voor verduurzaming van de stad en de initiatieven op het gebied van wonen en zorg.

Onderwijs

Na opstelling/harmonisering van het IHP wordt in overleg met de scholen verder gewerkt aan een goede huisvesting van de scholen. De ambitie is waar mogelijk onderwijs-, voorschoolse en andere maatschappelijke voorzieningen te clusteren met het oog op meer samenwerking (ook met jeugdzorg) en multifunctioneel gebruik. Daartoe is een Ontwikkelagenda voor onderwijsvoorzieningen met kansrijke locaties voor Integrale Kindcentra opgezet, die jaarlijks wordt geactualiseerd.

Samen met partijen in het primair-, voortgezet- en beroepsonderwijs wordt voorts een proces doorlopen om te komen tot een Campus Dokkum (concentratie van onderwijsvoorzieningen in en voor de regio).

In samenwerking met de scholen en het bedrijfsleven zal daarnaast invulling worden gegeven aan de Regiodeal Onderwijs & Arbeidsmarkt.

Parken

Het Harddriverspark aan de Súd Ie in Dokkum krijgt een recreatieve functie. Alle sportvoorzieningen worden in het Tolhuispark geconcentreerd. Voor het (mede-)financieren van deze ontwikkeling heeft de gemeente reeds een bedrag gereserveerd van 1,7 miljoen euro. Voordeel van deze sportlocatie is dat het dichtbij de onderwijsvoorzieningen is gevestigd.

Stads Ontwikkelings Maatschappij (SOM)

Een ambitie is om vanuit een Stads Ontwikkelings Maatschappij (SOM) geld vrij te maken voor het opknappen van panden via het verstrekken van leningen en subsidies, om op die manier de authentieke binnenstad goed te bewaren. De gemeente heeft deze ambitie niet alleen om inwoners te stimuleren hun panden op te knappen, ook om hiermee een signaal af te geven hoe belangrijk het wordt geacht om de historische binnenstad in stand te houden.

Prinslocatie

Het is voor ons een gewenste situatie om de zogenaamde Prinslocatie te ontsluiten en bij de stad trekken. Het gaat om het terrein waar ooit één van de grootste werkgevers van de regio was gevestigd: metaalfabriek Prins. Een groot deel van de gebouwen staat nu leeg en de bodem is verontreinigd. In samenwerking met de nieuwe eigenaar wordt een passende herbestemming voor de fabrieksgebouwen en het terrein van ruim acht hectare gezocht.

Noordelijke stadsentree

Sinds de opening van de Centrale As komt steeds meer verkeer via het Noorden het stadscentrum binnen. Automobilisten kunnen onder andere gratis parkeren bij de randparkeerplaats It Panwurk, naast de Jumbo. Vervolgens moeten bezoekers omlopen om in de stad te komen. It Panwurk is inmiddels 25 jaar oud en de eigenaar van de Jumbo wil de supermarkt en de parkeerplaats bij de supermarkt graag uitbreiden. De gemeente ziet dit als een kans om in één plan tegemoet te komen aan de wensen van de Jumbo en de ambities van de binnenstad. Het idee is om een bijzondere nieuwe plek te creëren met in totaal 400 parkeerplekken en een brug naar het centrum.

Detailhandelstructuur

De detailhandelsstructuur moet onder de loep worden genomen om er voor te zorgen dat Dokkum een stevige positie in de regio houdt als voorzieningskern en dat de binnenstad de komende moeilijke periode goed doorstaat. De bijzondere relatie tussen supermarkten en de binnenstad is daarbij belangrijk. Uit onderzoek blijkt namelijk dat een supermarkt grote invloed heeft op het functioneren van de detailhandel in de binnenstad. De supermarkten in de binnenstad zijn inmiddels verdwenen, maar het verbinden van de Jumbo door middel van een brug naar het centrum (zoals hierboven beschreven) biedt extra overlevingskansen voor de binnenstad.

E-bike

Om de beleving voor toeristen in de binnenstad te verhogen zetten wij de komende jaren in op het versterken van het fietsbeleid. De e-bike kan in de stad meer mogelijkheden bieden. Fietspaden moeten daarvoor wel aangepast worden en er moeten speciale 'parkeerplekken' voor deze elektrische fietsen komen. Een e-bike biedt niet alleen een oplossing voor het parkeerprobleem in de stad, het is ook nog eens een goed alternatief voor woon-werkverkeer. Het is een ontwikkeling waar de gemeente op in wil spelen.

3.2.5 Economische vitaliteit

Het verder ontwikkelen van de Regiodeal staat de komende jaren centraal voor een duurzame, vitale economie in de gemeente Noardeast-Fryslân. Samenwerking met de verschillende organisaties binnen ANNO (Agenda Netwerk NoordOost van de gemeenten in Noardeast-Fryslân, provincie Fryslân en Wetterskip Fryslân) is daarbij van groot belang. Belangrijke sectoren waar wij ons in deze regio op willen richten zijn: recreatie & toerisme, landbouw, metaal en bouw.

Eerste Regiodeal

Dat de samenwerking in deze regio uniek is blijkt onder andere uit het feit dat Noardeast-Fryslân de eerste Regiodeal heeft gesloten. In totaal gaat het om een investering tot 2025 van 57,5 miljoen euro die de economie in Noardeast-Fryslân een impuls moet geven en een verwacht tekort aan arbeidskrachten moet voorkomen. Nu is het de kunst om de bestaande initiatieven te verstevigen door samen te werken en daarop een 'plus' te realiseren.

Versnellingsagenda

De eerste plannen zijn inmiddels uitgewerkt in concrete projecten, de Versnellingsagenda genaamd. De drie hoofdthema's van de Versnellingsagenda zijn: Innovatie & Ondernemerschap, Onderwijs & Arbeidsmarkt en Regionale samenwerking. Het is de bedoeling om deze thema's de komende jaren samen met de partners uit te werken aan de hand van concrete projecten. Daarbij richt de Regiodeal zich op de vier sterkste sectoren van de regio: (metaal)techniek, bouwnijverheid, agrifood en toerisme & recreatie. Er wordt onder andere onderzoek gedaan naar duurzame en circulaire landbouw (project Fjildlab) in samenwerking met de vereniging Noardlike Fryske Wâlden en het agrarisch collectief Waadrâne. Verder zijn de voorbereidingen voor een Bouwcampus in Dokkum voor de bouw- en installatiebranche in volle gang. Tot slot speelt de gemeente een belangrijke rol in de innovatiekracht van de 3 k's: Kennislab, Kenniswerkplaats en Kennis- en Innovatiehuis (KEI).

Innovatiekracht van de landbouw

Een groot deel van het Noordoost-Friese landschap is bestemd voor akkerbouw en veeteelt. Daarmee zijn agrariërs belangrijke beheerders van ons landschap. Deze sector heeft te maken met tal van uitdagingen en ontwikkelingen op het gebied van verduurzaming. We zien steeds meer alternatieve vormen van landbouw ontstaan zoals natuurinclusieve landbouw en biologische landbouw. Dit betekent dat er meer balans is tussen natuur, landschap en landbouw. Agrarische collectieven, zoals Noardlike Fryske Wâlden en Waadrâne hebben een belangrijke uitvoerende rol bij agrarisch natuurbeheer. Als gemeente moeten we gebruik maken van de innovatiekracht van de landbouw.

Gastvrijheidseconomie

De gastvrijheidseconomie, ofwel toerisme en recreatie, biedt kansen voor versterking van de economische sector in Noardeast-Fryslân. Daarbij willen we Dokkum de komende jaren als een sterk icoonproject neerzetten. We zorgen ervoor dat Dokkum jaarrond aantrekkelijk is om te vertoeven. Dit werken we uit door ook opgaven hierin een plaats te geven, zoals het verbeteren van de entree van Dokkum, het ontwikkelen van de Prinslocatie, de Westelijke Rondweg, enzovoort. Deze projecten gaan gepaard met grote investeringen. De realisering daarvan vraagt om een fasering in de tijd en is mede afhankelijk van de (financiële) keuzes die in het kader van het meerjarenperspectief nog gemaakt worden. Voor de gasten van buiten richten we ons op het realiseren van een sterke verbinding met de Waddenkust en met het uitbouwen van het gastheerschap in de stad. Het doel is om toeristen hier langer te laten verblijven. De vele monumenten en karakteristieke panden geven de stad haar unieke uitstraling waar toeristen op afkomen. De gemeente is trots op deze parel van het Noorden en wil dat ook uitstralen. Het neerzetten van Dokkum als streekmerk werken we verder uit in de Regiodeal. We pakken de uitdaging op om bijbehorende kansen te koppelen, zoals de verbetering van de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt in deze sector. We spelen hierin een faciliterende en vooral verbindende rol.

Behoud van werk

Behoud van werkgelegenheid staat in Noardeast-Fryslân voorop. Wij willen nieuwe initiatieven ontwikkelen om jongeren te begeleiden naar een baan. Ook vinden we het belangrijk om meer mensen actief te betrekken bij het arbeidsproces. Dit kan door ervoor te zorgen dat er aansluiting is op de arbeidsmarkt tussen vraag naar en aanbod van werk (een leven lang leren). Dat begint al in een vroeg stadium, vanaf de basisschool.

3.2.6 Duurzaam naar de toekomst

De gemeente Noardeast-Fryslân heeft duurzaamheid hoog in het vaandel staan. Daarin wil de gemeente een voorbeeld zijn. Zo willen we zelf zoveel mogelijk duurzaam inkopen en de gemeentelijke gebouwen verduurzamen. Ook vinden we het belangrijk bij te dragen aan het behoud van biodiversiteit. Eén van onze grootste uitdagingen is: het drastisch terugdringen van het energieverbruik.

Duurzaam en circulair inkopen

Wij benadrukken het belang van duurzame ontwikkeling en stellen daarom bij inkopen en aanbestedingen duurzaamheidscriteria. Zowel aan de leveranciers als aan de in te kopen producten worden eisen gesteld. Daar hangt wel een prijskaartje aan. Het is puzzelen met budgetten. We willen de regio betrekken bij dit inkoopbeleid. De gemeente is echter groter geworden met als gevolg dat er voor grotere volumes wordt ingekocht, waardoor we eerder tot een Europese aanbesteding moeten overgegaan.

Duurzaam wonen

De gemeente stelt een warmteplan op waarin staat hoe we de komende dertig jaar stapsgewijs gasvrij worden. We doen dit samen met de woningcorporaties. Het energiezuinig maken van woningen van particulieren is een ingewikkelde klus en dat pakken we in regionaal verband op. De gemeente speelt hierin een stimulerende rol. Zo kan de gemeente voorlichting geven richting huizenbezitters, initiatieven coördineren of een energiefonds oprichten om particulieren over de streep te trekken hun woning energiezuinig te maken. Om ook jongeren bewust te maken van het belang van energiebesparing willen wij naar de mogelijkheid kijken om het Natuur- en Milieu Educatiecentrum De Klyster ruimer te faciliteren. Jong geleerd is oud gedaan.

Energietransitie

Dat de energietransitie – de overgang van fossiele naar duurzame energiebronnen – noodzakelijk is, daar zijn we het over eens. De vraag is: hoe gaan we dit regelen en waar wekken we energie op? De transitie van energie heeft effect op de inrichting van de ruimte en wordt daarom in de opzet van de Omgevingsvisie genoemd. Zonnedaken en zonnenvelden, windturbines, biovergisters en warmtepompen vragen ruimte, zowel boven als onder de grond. Noardeast-Fryslân is qua oppervlakte één van de grootste gemeenten van Nederland, dus hebben wij de ruimte voor bijvoorbeeld zonneweiden of windmolens. De rijksoverheid verwacht daarin een bijdrage van ons. Maar dit heeft ook effect op het landschap. Die bijdrage staat op gespannen voet met het huidige beleid, bijvoorbeeld rond windmolens. De komende tijd maken we keuzes, samen met de andere regio's en de provincie, onder andere in het kader van de Regionale Energie Transitie (RES). Voorlichting speelt daarbij een belangrijke rol. Ons doel is om in 2025 veertig procent van de benodigde energie in onze gemeente duurzaam op te wekken.

Klimaatadaptatie

Het klimaat verandert. De effecten daarvan merken we langzaam, maar zeker. We krijgen bijvoorbeeld vaker te maken met hevige regenbuien, extreme hitte en langdurige perioden van droogte. Bovendien stijgt de zeespiegel. Deze klimaatrends brengen allerlei nadelige effecten met zich mee, zoals een grotere kans op wateroverlast, verdroging van planten en bomen en gezondheidsklachten door hitte en smog. De gemeenten moeten aan de slag met klimaatadaptatie. Samen met de provincie, waterschap en het Rijk hebben zij afgesproken om in 2050 klimaatbestendig te zijn. De gemeente Noardeast-Fryslân gaat zelf aan de slag met de openbare ruimte, zoals waterberging op de parkeerterreinen en het bovengronds afvoeren van hemelwater naar sloten en vijvers. Daarnaast stimuleren we inwoners om op hun eigen terrein maatregelen te nemen, bijvoorbeeld door deelname aan de Operatie Steenbreek (tegel eruit, plant erin), of het stimuleren van het gebruik van regentonnen of waterbergende tuinafscheiding.

Bevorderen van biodiversiteit

Om de biodiversiteit in de gemeente te verhogen moeten we eerst ons eigen groenbeheer op orde hebben. We hebben daarin een voorbeeldfunctie. Wij willen dan ook meer investeren in ecologisch beheer van openbaar groen en bermen. Variatie van planten is daarbij belangrijk voor de natuur. We kijken naar de langere termijn als het gaat om de keuzes die we maken in het beheer van het groen.

Door monitoring van beheer kunnen we leren wat wel en wat niet werkt. Daar kunnen we ons beheer vervolgens op afstemmen.

Verzilting remmen (voor landbouw)

De agrarische sector heeft te maken met tal van uitdagingen en ontwikkelingen op het gebied van verduurzaming. Grondwater wordt steeds zouter en bodemdaling gaat sneller dan verwacht. We hebben als gemeente niet overal zeggenschap over en gaan daarom gesprekken aan met de betrokken partners om gezamenlijk tot innovatieve oplossingen te komen.

3.3 Realisering ambities

Het realiseren van ambities als hiervoor omschreven bij de zes thema's is, zeker in een periode die gekenmerkt wordt door ombuigingen geen eenvoudige zaak. In het ombuigingsperspectief zit ruimte voor nieuw beleid. Daarom is het van belang focus te houden op deze ambities om de wél beschikbare middelen zo gericht en effectief mogelijk te kunnen inzetten. Ook projecten waar al verwachtingen zijn gewekt zoals bij de ambitie leefbare kernen genoemd project DOM 2.0 kunnen in deze nieuwe ruimte een plek krijgen.

De feitelijke mogelijkheden om de ambities te realiseren hangen niet enkel van de gemeentelijke financiële huishouding af, maar zijn mede afhankelijk van initiatieven en inzet vanuit het gebied zelf en van externe financieringsmogelijkheden. Wat dat laatste betreft kan onder andere gedacht worden aan het hiervoor beschreven Omgevingsproces Ternaard met de daaruit voortvloeiende investeringsagenda. Indien de minister van EZK, in weerwil van het gemeentelijke standpunt, tóch besluit om vergunning te verlenen voor een nieuwe gaswinningslokatie in onze gemeente, zal het gemeentebestuur er zich tot het uiterste voor inzetten een passende compensatie aan investeringen in het gebied te bewerkstelligen.

Wat het realiseren van ambities vanuit eigen middelen betreft, moet voor de komende jaren vooral aan aanwending van reeds in de begroting opgenomen middelen worden gedacht, alsmede voor nog niet geplande investeringen aan de in paragraaf 2.4 bedoelde reserve structuurversterkende projecten.

Een belangrijk thema waarvoor reeds middelen in de begroting zijn opgenomen is de uitvoering van de Regiodeal / Versnellingsagenda.

Voor de aanwending van de reserve structuurversterkende projecten kan aan uiteenlopende projecten worden gedacht, mits zij maar bijdragen aan structuurversterking van het gebied en van strategische relevantie zijn. Voor de aanwending van de reserve kan gedacht worden aan het ondersteunen van projecten als Holwerd aan Zee, de versterking van de structuur en positie van de stad Dokkum via projecten als de Noordelijke Stadsentree en de ontwikkelingen Harddraverspark/Tolhuispark, ondersteuning van het project Bruisend Hart Hallum en de aanleg van een kunstgrasveld bij VV Kollum. Tot zover deze voorbeelden. Over de daadwerkelijke aanwending van de reserve zal (na instelling) eerst worden besloten wanneer zich concrete investeringsvoorstellen aandienen.

4. Overdrachtsdocument en nieuwe wensen

4.1 Inleiding

In aansluiting op de voorgaande hoofdstukken wordt in dit hoofdstuk ingegaan op een tweetal categorieën van onderwerpen, te weten die onderwerpen die zijn opgenomen in het overdrachtsdocument dat vanuit de drie voormalige gemeenten aan het bestuur van de opvolgende gemeente Noardeast-Fryslân is aangeboden en de onderwerpen die als nieuwe wensen in het kader van deze Perspectiefnota voor de periode 2020-2022 zijn ingediend.

4.2 Onderwerpen overdrachtsdocument drie voormalige gemeenten

Vanuit de colleges van B&W van de drie voormalige gemeenten is voorafgaand aan de herindeling via het zogenaamde “overdrachtsdocument” een aantal lopende zaken overgedragen aan het college van de gemeente Noardeast-Fryslân, dat naar het oordeel van de zittende colleges aandacht behoefde vanuit het oogpunt van continuïteit van bestuur. Het overdrachtsdocument is ter informatie destijds ook naar de betrokken gemeenteraden gestuurd. De onderwerpen vanuit dat overdrachtsdocument zijn voor de volledigheid ook in de hierbij gaande bijlage 4 nogmaals opgenomen.

Voor zover onderwerpen uit het overdrachtsdocument nog actueel zijn en niet reeds zijn of worden opgepakt, is het ‘t meest praktisch die onderwerpen in de reguliere gemeentelijke processen van afweging, besluitvorming en bedrijfsvoering te integreren en het overdrachtsdocument als zelfstandig fenomeen daarmee af te sluiten. Concreet betekent dit dat onderwerpen die nog openstaan en bestuurlijk worden onderschreven in bestaand beleid kunnen worden ingevoegd wanneer zij daarop aansluiten en geen extra budget vragen. Voor zover het gaat om onderwerpen die nog actueel zijn en die om extra budget vragen, betekent dit dat zij als nieuwe wens zullen worden afgewogen in het kader van de begrotingsvoorbereiding voor 2020 en volgende jaren.

4.3 Ingediende wensen in het kader van de Perspectiefnota

Vanuit de ambtelijke organisatie zijn in het kader van de voorbereiding van de Perspectiefnota diverse bestedingsvoorstellen en investeringswensen bij ons ingediend. Daarom merken wij het volgende op. In het verleden (in de voormalige gemeenten) was het te doen gebruikelijk om in de Perspectiefnota reeds een voorstel op te nemen ten aanzien van de honorering van dergelijke wensen, in feite vooruitlopend op de daaropvolgende begrotingsvoorbereiding voor het komende jaar. Dit jaar achten wij een dergelijke handelwijze niet verantwoord. Dit houdt verband met enerzijds de omvang van de financiële tekorten en anderzijds met het feit dat het geschetste ombuigingsperspectief inhoudelijk nog van een concrete invulling moet worden voorzien. In het kader van deze Perspectiefnota leggen wij aan de gemeenteraad derhalve nog geen voorstellen voor aangaande de honorering van nieuwe wensen en verschuiven wij deze beoordeling naar het moment van de begrotingsvoorbereiding voor het komende jaar. Op dat moment zal er een helderder beeld zijn over de invulling van het ombuigingsperspectief (voor in ieder geval de eerste jaarschijf) en kan gefundeerder een oordeel worden gegeven over de ingediende nieuwe wensen.

5. Resumé van de voorstellen

In dit hoofdstuk treft u een resumé aan van de belangrijkste voorstellen die u in deze Perspectiefnota zijn gedaan.

Ombuigen én ruimte creëren voor ambities

Bij ongewijzigd beleid stevent onze gemeente, vooral door de hoge tekorten in het sociaal domein, af op een structureel tekort op de begroting. Dit noodzaakt tot interventies en zal op onderdelen leiden tot pijnlijke keuzes. Met het doel van een op termijn weer gezonde financiële huishouding voor ogen is dit echter onvermijdelijk.

Tegelijkertijd is het van belang financiële ruimte te behouden om onze ambities als nieuwe gemeente te kunnen realiseren. Dat dit door het financiële perspectief een bescheidener tempo zal kennen dan het niveau waarop onze ambities liggen, moge duidelijk zijn. De aanpak die wij in deze Perspectiefnota presenteren om de gemeentelijke financiële huishouding te saneren gaat er daarom tevens van uit het oorspronkelijk beoogde positieve begrotingsaldo voor de jaren 2020-2022 overeind te houden als besteedbare financiële ruimte.

Dekking van tekorten en van de reserve structuurversterkende projecten

Omdat het om te buigen tekort van € 9,5 mln niet in één jaar realiseerbaar is, stellen wij voor dit via een ingroei model over een periode van vier jaar (2020 t/m 2023) te spreiden. De (afnemende) tekorten in de jaren 2020 t/m 2022 stellen wij voor aan te zuiveren vanuit de algemene reserve. Om de algemene reserve op peil te houden én om een in te stellen reserve structuurversterkende maatregelen te voeden achten wij verkoop van de gemeentelijke Eneco aandelen een verantwoord en raadzaam.

Aanpak ombuigingen

Er zijn reeds verschillende acties in gang gezet om de ombuigingen te realiseren. Daarbij worden de volgende -voorlopige- uitgangspunten gehanteerd:

- a. de tekorten zijn in hoofdzaak binnen het sociaal domein ontstaan; omdat het huidige bestedingsniveau binnen het sociaal domein naar de toekomst toe niet houdbaar is, wordt zeer nadrukkelijk binnen het sociaal domein gekeken waar en hoe de bestedingen teruggedrongen kunnen worden;
- b. tegelijkertijd is het niet realistisch te veronderstellen dat vanuit het sociaal domein het huidige structurele tekort volledig opgelost kan worden; om die reden wordt ook binnen andere domeinen gekeken naar mogelijke ombuigingen, alsmede naar de formatie van onze ambtelijke organisatie;
- c. als laatste zal worden bezien welke (realistische) mogelijkheden er zijn om onze inkomsten te verhogen; niet uit te sluiten is dat op enig moment een zekere verhoging van de belastingdruk zal moeten worden overwogen.

Ambities

In hoofdstuk 3 zijn in de vorm van een aantal samenhangende thema's de belangrijkste ambities omschreven waarop de gemeente zich wil profileren en waarop de gemeente -voor zover dat binnen de huidige financiële situatie mogelijk is- inzet wil plegen. Dit overigens onverlet latend wat aan doelstellingen is verwoord in het raadsakkoord, de programma's en overige beleidsdocumenten.

Deze zes thema's zijn:

- Leefbaar en aantrekkelijk
- Waddenkust: wát een kust!
- Sociale en participatieve samenleving
- Sterke regiostad Dokkum
- Economische vitaliteit
- Duurzaam naar de toekomst

Onderwerpen overdrachtsdocument

Voor zover onderwerpen uit het overdrachtsdocument nog actueel zijn en niet reeds zijn of worden opgepakt, zullen wij deze integreren in de reguliere gemeentelijke processen van afweging, besluitvorming en bedrijfsvoering, om daarmee het overdrachtsdocument als zelfstandig fenomeen af te sluiten. Concreet betekent dit dat onderwerpen die nog openstaan en bestuurlijk worden onderschreven in bestaand beleid kunnen worden ingevoegd wanneer zij daarop aansluiten en geen

extra budget vragen. Voor zover het gaat om onderwerpen die nog actueel zijn en die om extra budget vragen, betekent dit dat zij als nieuwe wens zullen worden afgewogen in het kader van de begrotingsvoorbereiding voor 2020 en volgende jaren.

Ingediende wensen in het kader van de Perspectiefnota

Vanuit de ambtelijke organisatie zijn in het kader van de voorbereiding van de Perspectiefnota diverse bestedingsvoorstellen en investeringswensen ingediend. In verband met enerzijds de omvang van de financiële tekorten en anderzijds met het feit dat het geschetste ombuigingsperspectief inhoudelijk nog van een concrete invulling is voorzien, wordt het op dit moment niet verantwoord geacht in het kader van deze Perspectiefnota reeds voorstellen te doen aangaande de honorering van nieuwe wensen. Wij stellen derhalve voor deze beoordeling te verschuiven naar het moment van de begrotingsvoorbereiding voor het komende jaar. Op dat moment zal er een helderder beeld zijn over de invulling van het ombuigingsperspectief (voor in ieder geval de eerste jaarschijf) en kan gefundeerder een oordeel worden gegeven over de ingediende nieuwe wensen.

Begrotingsvoorbereiding komend begrotingsjaar

Voorgesteld wordt de voorgaande voorstellen en de overige in deze Perspectiefnota opgenomen uitgangspunten en begrotingsparameters te onderschrijven als richtinggevend voor de begrotingsvoorbereiding voor het komende begrotingsjaar.

Bijlagen

Bijlage 1 - Technische uitgangspunten en begrotingsparameters

Technische uitgangspunten

De algemene technische uitgangspunten voor het opstellen van de begroting 2020 zijn:

- De raming van lasten en baten van bestaand beleid vindt plaats op basis van analyses en niet uitsluitend op basis van inflatie indexering.
- De raming van gemeentelijke bijdragen aan externe instanties (zoals de GR NEF) vindt plaats op basis van de meest recente begrotingen van deze partijen.
- Voor de meerjarenbegroting wordt geraamd op basis van constante prijzen.
- Structurele lasten worden gedekt door structurele baten en incidentele baten zijn voornamelijk dekkingsmiddel voor incidentele lasten.
- De algemene reserves en de weerstandscapaciteit voldoen aan normen die zijn gebaseerd op een risico analyse (op te nemen in de paragraaf risicobeheersing en weerstandsvermogen).
- De financierings- en schuldbalans en het kasstroomsaldo voldoen aan de normen van de Economische Monetaire Unie (EMU) en de Wet HOF.
- Door middel van de in de begroting opgenomen onderhoudsplannen wordt te allen tijde ruimte gelaten voor onderhoud van kapitaalgoederen conform de door de raad vastgelegde kwaliteitsniveaus.
- Vrijvallende kapitaallasten van vervangingsinvesteringen met betrekking tot de bedrijfsvoering blijven beschikbaar voor noodzakelijke vervangingen in de bedrijfsvoering.

Technische begrotingsparameters

Bij het opstellen van de begroting wordt uitgegaan van de volgende parameters.

Begrotingsparameter	Aan te houden waarde
Prijseffect bij interne budgetten (m.b.t. de leveringen binnen de gemeente)	Geen vaste aanpassingen, maximaal conform de prognose van de HCPI (geharmoniseerde consumentenprijsindex) 2020 van het Centraal Planbureau (CPB) in het Centraal Economisch Plan (CEP) van maart 2019: 1,5%.
Prijseffect bij externe budgetten (uitgaven)	Geen vaste indexering, eveneens maximaal conform CPB prognose van de HCPI 2019: 1,5%.
Rente % (voor interne verrekningen: kosten kort geld, rekenrente reserves, kapitaallasten)	Uitgegaan wordt van het conform BBV bepalingen berekende omslagpercentage. Voor 2019 is deze vastgesteld op 2,1%
CAO loonstijgingspercentage (betreft stijging bovenop periodieke loonstijging)	Loonvoet sector overheid op basis van CBP CEP raming maart 2018: 2,3%.

Meicirculaire

De meicirculaire 2019 informeert de gemeenten over de omvang en de verdeling van de algemene uitkering, de integratie-uitkeringen – inclusief die voor het sociaal domein - en de decentralisatie-uitkeringen uit het gemeentefonds voor de jaren 2019 en verder. Daarnaast bevat de circulaire informatie over andere financiële onderwerpen die voor de gemeenten van belang zijn.

De effecten voor iedere individuele gemeente moeten doorgerekend worden. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van het programma Frontin PAUW. De circulaire is op 31 mei uitgekomen en de effecten zijn vertaald in het structurele financiële perspectief.

Bijlage 2 - Nieuwe ontwikkelingen onvermijdbaar

Na het vaststellen van de begroting 2019-2022 zijn er ontwikkelingen uit bestaand beleid die van invloed zijn op de financiële positie van Noardeast-Fryslân. Deze ontwikkelingen hebben een verplicht karakter en zijn daardoor onvermijdbaar.

De tabel hieronder geeft de ontwikkeling van het begrotingsaldo uitgaande van de primitieve begrotingen 2019 en de al daarop door de raden vastgestelde begrotingswijzigingen. Daaraan is toegevoegd het effect van onvermijdbare ontwikkelingen.

Bedragen x 1.000	I/S	2020	2021	2022
Begrotingssaldo primitieve begroting 2020-2022	S	€ 1.361	€ 2.057	€ 2.395
Reeds toe besloten / verwerkt in begrotingswijzigingen:				
Structurele effecten 2e tussentijdse rapportage 2018	S	€ 167	€ 167	€ 167
Saldo 1e tussentijdse rapportage 2019	S	€ -8.723	€ -8.700	€ -8.696
Nieuwe (autonome) ontwikkelingen, onvermijdbaar:				
Meicirculaire 2019	S	€ 1.826	€ 970	€ -300
Autonome stijging loonkosten (2,3%; € 873 -/- aandeel Dantumadiel € 231 is € 642)	S	€ -642	€ -642	€ -642
<i>Autonome prijsstijging Samenwerkingsbegroting (1,5%)</i>		€ -152	€ -152	€ -152
<i>Vervanging warme dranken voorziening</i>		€ -116	€ -116	€ -116
<i>Noodzakelijke ICT investeringen</i>		€ -167	€ -35	€ -35
<i>Dekking: beschikbare ICT vervangingsinvesteringen</i>		€ 25	€ 25	€ 25
<i>Dekking: Bijdrage Dantumadiel</i>		€ 115	€ 80	€ 80
Stijging samenwerkingsbegroting aandeel Noardeast-Fryslân	S	€ -295	€ -198	€ -198
Autonome prijsstijging (1,5%)	S	€ -210	€ -210	€ -210
Stijging OZB met indexatie (1,5%)	S	€ 130	€ 130	€ 130
2 jaarlijkse inspectie brandkranen	S	€ -15	€ -15	€ -15
Treasuryresultaat	S	€ 316	€ 426	€ 480
Hogere bijdrage FUMO	S	€ -113	€ -113	€ -113
Hogere bijdrage VRF	S	€ -228	€ -178	€ -153
Hogere bijdrage NEF	S	€ -97	€ -168	€ -220
Structurele effect:	S	-1.154	-968	-941
Indicenteel effect:				
Waardebepaling WOZ op basis gebruikersoppervlakte	I	€ -98	€ -83	€ -
Friciekosten ambtelijke fusie				
Friciekosten bovenformatief personeel, 2020 ambt. fusie		€ -250		
Aandeel Dantumadiel		€ 66		
Friciekosten ambt. fusie aandeel Noardeast-Fryslân	I	€ -184		
Dekking uit herindelingsvergoeding	I	€ 184		
		€ 0		
Friciekosten bestuurlijke fusie				
Friciekosten bovenformatief personeel, 2020 bestuurlijke fusie	I	€ -154		
Dekking uit herindelingsvergoeding	I	€ 154		
		€ 0		
Totaal friciekosten ambtelijke en bestuurlijk	I	€ -338		
Totaal dekking friciekosten ambtelijke en bestuurlijk	I	€ 338		
		€ 0		
Bijgesteld structureel exploitatiesaldo		€ -6.523	€ -6.474	€ -7.375
Subtotaal incidenteel		€ -98	€ -83	€ -

Autonome ontwikkelingen

Voor het bepalen van de prijs- en loonstijgingen hanteren wij de maart rapportage van het Centraal Economisch Plan (CEP). Dit zijn ook de cijfers die door het Rijk worden gebruikt voor de Meicirculaire Gemeentefonds 2019. Het CEP gaat voor 2020 uit van een prijsstijging van 1,5% en voor loonkosten 2,3%. Hier tegenover staat de compensatie in de Algemene uitkering die in de meicirculaire is meegenomen.

Elke (voormalige) gemeente ging anders om met de koffie- en theevoorziening binnen de gemeentehuizen. Nu is de apparatuur afgeschreven en toe aan vervanging, deze vervanging is niet goed geregeld. De maximale meerkosten bedragen (afhankelijk van de aanbesteding) € 116.000.

Onder andere de telefooncentrale dient vervangen te worden, dit om de dienstverlening te kunnen blijven waarborgen. Andere ontwikkeling is de verplichting om de burgers digitaal berichten te kunnen versturen (Mijn overheid). De totale noodzakelijke ICT vervangingskosten bedragen € 35.000 met een eenmalige last van € 132.000 voor de implementatie.

Tweejaarlijks dienen de brandkranen in de gemeente te worden geïnspecteerd, dit is nog niet geregeld in de begroting, kosten € 15.000.

Vanaf 1 januari 2022 is de erplichting van kracht om de waardebeoordeling WOZ voor woningen te gaan baseren op de gebruiksoppervlakte uit de BAG in plaats van op inhoud. Hier dient een verbeteringsplan plaats te vinden van dit gegeven in de BAG-registratie. Dit om ook in 2022 juiste WOZ beschikkingen te kunnen uitdoen. Het betreft een incidentele uitgave over 2 jaar.

Friciekosten

Bovenformatief personeel ambtelijke fusie:

Vanuit de ambtelijke fusie is er sprake van bovenformatief personeel. Deze kosten worden incidenteel meegenomen omdat ervan wordt uitgegaan dat de bovenformativiteit tijdelijk is en binnen korte tijd wordt opgelost. Voor 2019 is dit geraamd op € 444.000, voor 2020 wordt uitgegaan van een daling van € 194.000, waarmee het totaal bedrag op € 250.000 uitkomt. Het aandeel van Noardeast-Fryslân is hierin € 184.000.

Bovenformatief personeel bestuurlijke fusie:

Door de bestuurlijke fusie worden ook frictiekosten gemaakt als het gaat om de secretarissen. De ingeschatte frictiekosten bedragen € 154.000. Dit is € 128.000 minder dan geraamd in 2019, omdat deze functies komen te vervallen bij de "oude" gemeenten.

De frictiekosten van zowel de ambtelijke als ook de bestuurlijke fusie worden gedekt uit de herindelingsvergoeding.

Bijdrage FUMO, VRF en NEF

Stijging op basis van begrotingen van de gemeenschappelijke regelingen worden structureel verwerkt in de begroting.

FUMO

De wettelijke overdracht van niet-inrichting gebonden taken naar de FUMO levert een nadeel van € 82.690 per 2020. In 2020 worden alle nieuwe taken structureel als basistaak in de DVO FUMO opgenomen en verwerkt in de begroting FUMO. Hiervoor zal een deel van het budget voor plusuren ingezet moeten worden. Omdat er eerst gedurende het jaar 2019 kengetallen zullen worden vastgesteld voor de bodem, lozing en asbest taken kan nu nog niet met zekerheid worden gesteld wat de kosten voor de taakuitvoering FUMO gaan worden. Tevens levert de eerste begrotingswijziging 2019 van de FUMO een nadeel op van € 30.035.

VRF

De bijdrage aan de Veiligheidsregio Fryslân stijgt in 2020 met € 228.000. Oorzaak ligt in een toename van het nadelige saldo met € 2.528.000. Grootste effecten zijn indexatie van loon € 1.891.000, indexatie materiële kosten € 224.000 en de brandweerkarzerne Oudega € 176.000.

NEF

De gemeentelijke bijdrage in het exploitatie tekort voor 2020 van de gemeenschappelijke regeling NEF bedraagt €1.379.779 , dit is € 97.123 meer dan geraamd in 2019 voor het jaar 2020.

De structurele bezuinigingen op het Rijksbudget die zich vertalen in een structurele budgettaire krimp van circa € 800.000, speelt de gemeenten en NEF parten, zeker tot en met 2020. De oplopende kosten in 2021 en 2022 worden daarnaast mede veroorzaakt door de huisvesting. De meerkosten verband houdende met de nieuwbouwplannen bedragen in 2021 € 103.000, oplopend naar € 174.000 structureel in 2022. De mogelijkheid die op basis van bestuurlijke afspraken is benut om de vestiging in Kollum open te houden, kost daarnaast circa € 150.000 extra ten opzichte van de gepresenteerde begroting in 2019.

Onderstaande tabel geeft de meerjarige effecten voor de gemeente Noardeast-Fryslân weer van de begroting NEF 2020 ten opzichte van de begroting 2019.

	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	1.282.656	1.149.570	1.041.886	1.041.886
Begroting 2020	1.379.779	1.318.060	1.261.638	1.090.213
Hogere bijdrage	- 97.123	-168.490	-219.752	-48.327

Bijlage 3 – Overzicht mutaties bestemmingsreserves

Nr.	Stand reserves incl verplichtingen	2019	Overheveling naar AR in 2019	Overheveling naar AR ter dekking van risico's	Restant saldo bestemmingsreserves ultimo 2019
4211201	Bouwgrondexploitatie	985.289		985.289	-
4211202	Sociaal Domein	-			-
4211203	Herstructurering	887.713	887.713		-
4211204	Openbare Verlichting	83.283			83.283
4211205	Economische Ontwikkeling	455.229	455.229		-
4211206	Dekking afschrijvingen	4.605.952	3.352.552		1.253.400
4211207	Onderwijshuisvesting	128.249	128.249		-
4211208	Recreatie en Toerisme	79.910	79.910		-
4211209	Groot Onderhoud Gebouwen	831.110			831.110
4211210	Kapitaalgoederen	1.400.000			1.400.000
4211211	Precariobelasting	2.301.143	2.301.143		-
4211212	Projecten Agenda netwerk Noordoost	207.192	207.192		-
4211213	Wegen	686.846			686.846
4211214	Kunstwerken	316.626			316.626
4211215	Baggeren en Schouwsloten	444.027			444.027
4211216	Onderhoud Speeltuinen en Speelplaatsen	101.127			101.127
4000027	Afwikkeling bouwgrondexploitatie	129.500			129.500
4000028	Dorpen en wijken	26.848	26.848		-
4000029	Wonen, Herstructurering en leefkwaliteit	163.073	163.073		-
4000030	Buitenonderhoud schoolgebouwen	40.536	40.536		-
4000031	Herinrichting Dockumer Sluys	58.115	58.115		-
4000032	Knelpunten dorpen	37.036	37.036		-
4000033	Nieuwbouw MfsA Tolhuispark	273.915	273.915		-
	Reserve Markt	25.000	25.000		-
4000034	Alg. Verplichtingen	114.447	114.447		-
4000035	Realisatie ICT	33.134	33.134		-
4000036	Zwembad	-			-
4000037	Sport	23.123	23.123		-
4000038	Risico planschade A. van Dijkstr.	11.850	11.850		-
4000039	Onderhoud dorpshuizen	37.100	37.100		-
4000040	Bedrijfsafval	-			-
	egalisatie wachtgeld wethouders	100.829	100.829		-
	Eigen kapitaal (Kollumerland)	6.344			6.344
	Ontsluiting NOF (Dongeradeel)	13.191	13.191		-
	Totaal	19.927.118	8.370.185	985.289	10.571.644

In de jaren 2021 en 2022 is begroot een inkomst precariobelasting van € 1.072.400 welke toegevoegd zou worden aan de reserve precariobelasting. Voorstel is om ook deze twee bedragen vrij te laten vallen ten gunste van de Algemene Reserve.

Bijlage 4 – Onderwerpen overdrachtsdocument voormalige gemeenten

Collectieve thema's	
No.	Onderwerp
2.01	<p>Opgaven ANNO Vanuit de Agenda Netwerk Noord Oost (ANNO wordt gewerkt aan 16 regionale opgaven. De voormalige gemeenten waren allen hierop aangehaakt. Binnen deze opgaven vallen ook de onderwerpen als:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Spreiding van en het realiseren van goede voorzieningen (Atlas) - Krimpagenda - Regiodeal (Noordoost Fryslân gaat een beroep doen op Rijksmiddelen uit de zg. regio- envelop om uitvoering te kunnen geven aan fase 2 van de Regiodeal, de "Versnellingsagenda Noordoost Friese economie in de versnelling". Dit betekent dat er ook 'eigen' geld bij moet.)
2.02	<p>Internationale relaties Samenwerking Dongeradeel/Fulda</p>
2.03	<p>De ontwikkeling van een SOM (Stads Ontwikkeling Maatschappij)</p>
2.04	<p>Gemeentelijke positie in de regio m.b.t. welzijnsinstellingen Er zal een visie ontwikkeld moeten worden over hoe de nieuwe gemeente zich gaat verhouden tot bestaande en nieuwe samenwerkingsverbanden en gesubsidieerde instellingen (bijv. wel of geen keuzes maken tussen nu werkzame welzijnsinstellingen en muziekscholen).</p>
2.05	<p>Positie van het Fries. In de harmonisatie van beleid speelt de aandacht voor de Friese Taal. Tot nu toe is er nog geen eensluitend beleid geformuleerd. Het is nodig om straks rekening te houden met de specifieke positie van de Oosthoek van de nieuwe gemeente.</p>
2.06	<p>Infrastructuur en bereikbaarheid gemeente Noardeast-Fryslân. Noardeast-Fryslân is qua ontsluiting meer dan de Centrale As. De Skieding (N358) is met name voor het Oostelijk deel van de nieuwe gemeente van belang en levert een belangrijke meerwaarde. In dit kader moet ook meegenomen worden dat een verdere afwaardering van de Trekweg niet bespreekbaar is. Ook het aanleggen van een oostelijke ontsluitingsweg rond Kollum past in dit plaatje (zgn. Oosttangent).</p>
2.07	<p>Legacy KH 2018. Het succes van de KH 2018 verdient een vervolg ter borging in de nieuwe gemeente.</p>
2.09	<p>Integrale nota Beleid (desolate) leegstaande panden, vrijkomende agrarische bedrijven en 2^e woningen.</p>
2.10	<p>Financieel en beleidsmatig Perspectief Sociaal Domein Al jaren worden gemeenten geconfronteerd met aanzienlijke (autonome) tekorten binnen het Sociaal Domein. Tijdens de laatstgehouden ALV van de VNG is daarnaast door de leden ingestemd met het Interbestuurlijk Programma (IBP) onder voorwaarde dat gekomen wordt tot duurzame oplossingen voor het Sociaal Domein door het beschikbaar stellen van toereikende macro budgetten door het Rijk. Aan deze voorwaarde is nog niet voldaan. Tijdig dient bezien te worden welke maatregelen door de gemeente kunnen worden genomen indien niet of in ontoereikende mate aan de gestelde voorwaarde wordt voldaan.</p>
2.11	<p>Intentieovereenkomst Gebiedsagenda Lauwersmeer 2019-2023 De nieuwe gemeente Noardeast-Fryslân participeert in stuurgroep Lauwersmeer, als voortzetting van deelname van gemeenten Dongeradeel en Kollumerland c.a. Gemeenten hebben intentie uitgesproken deel te nemen aan Ontwikkeling Nationaal Park Lauwersmeer voor de tweede periode 2019-2023. De gezamenlijke colleges DFK</p>

	<p>hebben op 18 september 2018 besloten in te stemmen met de intentieverklaring Uitvoeringsprogramma Lauwersmeer (Samen uit, Samen thuis) en zien het als een inspanningsverplichting om jaarlijks €50.000,00 (in de begroting van Noardeast-Fryslân) op te nemen en voldoende formatie beschikbaar te stellen.</p>
2.12	<p>Bestuurlijke inbedding integriteit Bestuurlijke inbedding van “integriteit” in het bestuurlijke besluitvormingsproces verdient continue aandacht, waaronder de vertegenwoordiging van de gemeente in maatschappelijke organisaties en samenwerkingsverbanden</p>
2.13	<p>Erfgoedbeleid In DDFK-verband wordt collectief erfgoedbeleid ontwikkeld.</p>
2.14	<p>IHP Het IHP is in concept gereed. Aan de schoolbesturen wordt voorgesteld om een integraal IHP voor de hele nieuwe gemeente op te stellen en het voor te leggen aan de nieuwe raad.</p>
2.15	<p>Mogelijke herziening Sportbeleid Momenteel wordt onderzoek uitgevoerd naar de eventuele noodzaak tot herziening van het sportbeleid t.g.v. BTW-regelgeving.</p>
2.16	<p>Dorpshuizen (onderzoek beleidsherziening c.q. -vorming) Momenteel wordt onderzoek uitgevoerd naar de eventuele noodzaak tot herziening van het dorpshuizenbeleid, onder andere t.g.v. BTW-regelgeving, verduurzamingsinitiatieven en gewenste renovaties.</p>
2.17	<p>Discussie m.b.t. wenselijkheid supermarktstructuurvisie voor nieuwe gemeente De vraag of voor de nieuwe gemeente een supermarktstructuurvisie wenselijk is, heeft als directe aanleiding dat bijna alle supermarkten in Dokkum plannen kenbaar hebben gemaakt tot vergroting of relocatie. Bovendien heeft zich een nieuwkomer gemeld die tot de markt in Dokkum wil toetreden en zich wil vestigen op een perifere locatie aan de noordkant. Ontwikkelingen als deze hebben invloed op het functioneren van de supermarktstructuur en op het toekomstperspectief van de binnenstad van Dokkum als regiovoorzienende kern. Het college van Dongeradeel heeft besloten om middels een distributieplanologisch onderzoek (dpo) de ruimte in de markt te verkennen ter voorbereiding van te nemen besluiten op de te verwachten aanvragen. Om een consistente lijn te bepalen in de komende ruimtelijke procedures is vervolgens besloten er een conceptstructuurvisie aan te koppelen, met het doel om die door de raad als kaderstellend stuk te laten vaststellen. Tegen de achtergrond van de komende herindeling komt de vraag op of het wenselijk is deze visie te verbreden en voor de gehele nieuwe gemeente een supermarktstructuurvisie op te stellen.</p>
2.18	<p>Brugbediening op afstand Al meerdere jaren is de provincie Fryslân bezig om de brugbediening in de provincie op afstand centraal te regelen. Dat is een weerbarstig proces met vele verschillende belangen. Voor de nieuwe gemeente speelt in dit dossier het traject Leeuwarden – Lauwersoog. Op dit moment wordt de laatste hand gelegd aan een bestuurlijk voorstel voor dit traject waarin voor de huidige gemeenten van belang is dat er sprake is van “win – win”, dat de centrale bediening leidt tot een betere dienstverlening aan de gebruikers van het openbare water en dat betrokken medewerkers op termijn herplaatsbaar moeten zijn in een gelijkwaardige functie.</p>
2.19	<p>Gaswinning Ternaard Bestuurlijk (gemeente, provincie, Wetterskip, EZK en NAM) en in het gebied rond Ternaard is toenemend draagvlak ontstaan voor het doorlopen van een Omgevingsproces, naast de RCR-procedure, rond de mogelijke gaswinning in Ternaard. Voordat de DFK-raden, PS en het Wetterskip om een definitief besluit wordt gevraagd,</p>

	dient er meer duidelijkheid te komen over de speelruimte die EZK biedt als het gaat om bijdragen voor het gebied en over de totstandkoming van een onafhankelijk loket voor schadeafhandeling t.g.v. gaswinning uit kleine gasvelden. Afhankelijk van het moment waarop die duidelijkheid er is, zullen er voorstellen aan de DFK-raden dan wel de raad van de Noardeast-Fryslân worden voorgelegd.
2.20	Gemaal Vijfhuizen Tussen gemeente en Wetterskip bestaat verschil van inzicht over voor wiens rekening bepaalde meerkosten komen. Voor gemeente en Wetterskip is de samenwerkingsovereenkomst vertrekpunt. Het Wetterskip heeft de overtuiging dat aan de geest van voorwaarden van art 5 lid 8 van de SOK (afwijkingen van scope, bestek etc.) steeds goed invulling is gegeven, maar erkennen dat de door gemeente aangedragen argumenten aanleiding geven voor nader onderzoek.

Specifieke aangelegenheden afzonderlijke gemeenten		
No.	Gem.	Onderwerp
3.01	K	Het houden van exposities in het gemeentehuis te Kollum (Coalitieprogramma 2014-2018)
3.02	K	Realisatie van de Campus Kollum en het Kindcentrum
3.03	K	Ontwikkeling zonne-energie Op dit gebied loopt het traject 'Jumaheerd' en het 'Phanos-terrein' in de Kollumerwaard.
3.04	K	Ontwikkelen fase 2 en 3 Watersportdorp Kollum. Fase 2 en 3 van de ontwikkeling zijn nodig om de eerste fase, die ontwikkeld is, te laten renderen. Naast het herstructureren van de nabije omgeving het water, o.a. herinrichting veld 1250 (ligt subsidieaanvraag bij de provincie Fryslân), hoort bij deze tweede fase onlosmakelijk de herinrichting van de Voorstraat, het Rechthuisplein en het Marktplein.
3.05	K	Kunstgrasveld in Kollumerland c.a.
3.06	K	Inventarisatie van karakteristieke panden. Begin 2015 is een inventarisatie van karakteristieke panden in de gemeente Kollumerland c.a. afgerond, echter zonder bestuurlijke afhechting. Bekrachtiging van de opgestelde lijst en integratie daarvan in een geharmoniseerd beleid voor de nieuwe gemeente is een onderwerp dat aandacht vraagt om een goed beschermingsklimaat te realiseren.
3.07	F	Ontwikkeling brede school in Ferwert (In het licht van (alsnog) mogelijke nieuwbouw Dockinga College). Binnenkort wordt duidelijk of nieuwbouw definitief van de baan is.
3.08	F	Uitbreiding Bedrijventerrein Hallum 2.0 Nieuwe uitbreiding na Doniaweg moet opgestart worden.
3.09	F	Plan van aanpak Hallum in kader project Terpen en Wierden (2e fase): In het kader van het project hebben de inwoners van Hallum met veel enthousiasme en betrokkenheid een plan van aanpak gemaakt met daarin (gefaseerde) maatregelen om de leefbaarheid te verbeteren. Er zijn een aantal maatregelen geselecteerd die daaraan moeten bijdragen. De 1e fase van het project is in uitvoering.
3.10	D	Súd Ie en aanvraag Waddenfonds fase 3 In 2013 is een gefaseerd investeringsprogramma Súd Ie en Wetterfront Dokkum in gang gezet. Realisatietrajecten van investeringsopgaven uit de eerste fase en tweede fase i.s.m. Provincie Fryslân, Wetterskip Fryslân en diverse partijen als

		natuur-, recreatie-organisaties en dorpsbelangen lopen nog door. De voltooiende meerjareninvesteringen 'Verbinding rond Súd Ie' (fase 3) zullen vanaf eind 2018 in uitvoering gaan i.s.m. partijen Súd Ie na verwachte subsidietoekenning Waddenfonds eind november 2018. De derde fase met o.a. verbindingsroute naar Oostmahorn en jaagpad langs de Súd Ie is essentieel voor het totaalrendement ook op de voorgaande investeringen in fase 1 en 2. Zonder de voltooiende investeringsopgaven fase 3 worden routes niet voltooid en zal het investeringsrendement nihil zijn.
3.11	D	Dokkum Noord /Panwurklocatie , verkeers- en parkeerproblematiek en mogelijke oplossingen Als gevolg van de aanleg van de Centrale As is de noordelijke route naar de binnenstad van Dokkum aanmerkelijk in belang toegenomen. Dat brengt ook meer druk op het gebied van parkeren aan de Noordzijde van de stad met zich mee en dat in relatie tot bestaande bedrijvigheid (bijvoorbeeld de vestiging van de Jumbo) en het economische belang van de binnenstad van Dokkum. Er wordt nagedacht over plannen de parkeersituatie ter plekke en de kwaliteit van het parkeren te verbeteren en te zorgen voor een aantrekkelijke wandelroute naar de binnenstad. De discussie is nog niet afgerond.
3.12	D	Holwerd aan zee Holwerd aan Zee is een initiatief voor een integrale gebiedsontwikkeling (kostenomvang circa € 63 miljoen), ontwikkeld door een werkgroep vanuit de samenleving (formeel ondergebracht in een stichting). Hoofddoelstelling van het initiatief is het versterken van werkgelegenheid en de leefbaarheid in Holwerd en Noardeast-Fryslân door de verbinding te herstellen met het Waddenzee Werelderfgoed. De werkgroep werkt intensief samen met bewoners, agrariërs, natuurorganisaties en andere organisaties in de omgeving. In de Stuurgroep Holwerd aan Zee worden de plannen afgestemd met de gemeente en andere betrokken overheden. Het is geen gemeentelijk project, maar de gemeente vervult hierin een faciliterende rol. Een deel van de dekking van het project ziet de werkgroep bij de betrokken overheden (waaronder de gemeente). Eind 2017 is een onderzoek in het kader van het MIRT (Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport) afgesloten. De Rijksoverheid werkt samen met decentrale overheden aan ruimtelijke projecten en programma's voor elke regio in Nederland. Het MIRT richt zich op financiële investeringen in deze programma's en projecten. Het MIRT Onderzoek gaf vanuit het oogpunt haalbaarheid aanleiding alternatieven te onderzoeken. Dat vervolgonderzoek loopt nu. Er is nog geen besluit over een eventuele bijdrage van het rijk aan het project.
3.13	D	Haven Lauwersoog Toekomst haven Lauwersoog en de samenwerking in het Lauwersmeergebied De gemeente Dongeradeel is samen met de gemeente de Marne elk voor 45% aandeelhouder van de Exploitatiemaatschappij haven Lauwersoog. De vissers van Lauwersoog beschikken over de resterende 10% van de aandelen. Afgelopen periode is onderzocht of de overdracht van aandelen voor de nieuwe gemeente een reële en gewenste optie is. De conclusie is dat er nog te weinig zicht is op toekomstige ontwikkelingen (zoals afspraken met het Rijk over de ontsluiting van de haven). De economische betekenis van de haven is evident en dat betekent voor de gemeente Dongeradeel dat er meer tijd nodig is voor een goede afweging.
3.14	D	Ontwikkeling Prins locatie Dokkum Gemeente en eigenaar van de Prinsgronden hebben via de Nije Pleats methode consensus bereikt over een integraal plan voor de hele de Prinslocatie. De basis daarvan is: herinvulling van het industrieel erfgoed (fabriek, verzinkerij), bodemsanering en openbaarheid van de gronden. De totale kosten van de herstructurering (herontwikkeling gebouwen, bodemsanering en aanleg openbare ruimte) zijn ook in beeld. Het door de eigenaar ingediende schetsplan (september 2018) past binnen de uitgangspunten van de Nije Pleats. Wanneer gemeente en eigenaar het eens worden over een kostenverdeling is dat

		het moment om, overeenkomstig de bestuurlijke afspraak (2016) met GS, in gesprek te gaan met de provincie over het verlenen van een herstructureringsbijdrage.
3.15	D	Overdracht Schreiersbrêge Overdracht Schreiersbrug zal nog voor 1 januari geregeld moeten worden. Provincie bereidt dit voor. Als er vertraging optreedt zal de ondertekening na 1 januari 2019 plaatsvinden.
3.16	D	Ontwikkeling Harddraverspark / Tolhuispark Via de Nije Pleats methode zijn met betrokken partijen onderzoeken opgestart om in beeld te brengen wat de mogelijkheden voor recreatieve/toeristische ontwikkelingen in het Harddraverspark ten behoeve van de Regiostad Dokkum in relatie tot het Sud ie project en Wetterfront Dokkum. Via Nije Pleats sessie wordt in beeld gebracht hoe het Tolhuispark vorm kan krijgen met de huidige gebruikers en eventuele toekomstige gebruikers van het park.
3.17	D	Woon-, zorg- en welzijnconcept Ternaard Met het besluit van de Kwadrantgroep om de Spiker in Ternaard te sluiten op 01-01-2019 is na een verkenning door een externe en op advies van de verkenner een herontwikkelingsproces opgestart. Samenwerkende partijen zijn Kwadrantgroep, Thús Wonen, zorgverzekeraar de Friesland, werkgroep ouderenzorg Ternaard en gemeente Dongeradeel. Het proces wordt begeleid door een externe projectleider Jan Kleine van bureau Pau uit Groningen. Het doel van het proces is om op korte termijn te komen met een woon- zorg- welzijn concept voor ouderen in Ternaard.

Bijlage 5 – Meicirculaire 2019

	2018	2019	2020	2021	2022
uitkomst t/m meicirculaire 2019	84.217.500	87.611.000	87.639.300	87.302.200	86.205.200
Raming begroting (o.b.v. meicirculaire 2018)	84.138.500	86.758.765	85.597.755	86.137.230	86.264.705
effect op begroting (+ = voordeel en een - = nadeel)	79.000	852.235	2.041.545	1.164.970	-59.505
A. Specificatie verschil (afwijkingen > € 20.000):					
1)	Accresontwikkeling -accres 2018: afrekening	-194.100 -388.300	-724.800	-1.162.500	-1.577.600
2)	Ontwikkeling uitkeringsbasis	32.700	-77.600	48.300	-48.400
3)	Loon- en prijsontwikkeling, algemeen	0	0	1.324.300	1.375.600
3a)	Loon- en prijsontwikkeling, WMO 2015	0	264.500	270.200	273.700
3b)	Loon- en prijsontwikkeling, WMO huishoudelijke verzorging	0	143.000	145.800	151.700
3c)	Loon- en prijsontwikkeling, Jeugdhulp	0	357.500	362.500	367.600
3d)	Loon- en prijsontwikkeling, Inkomen en participatie	0	39.800	38.600	38.000
4)	Aanpassen rekkentarieven	0	0	208.000	159.700
5)	Rijksvaccinatieprogramma	0	90.700	91.900	92.500
6)	Invoering Wet verplichte GGZ	0	0	66.000	66.400
7)	Toezicht en handhaving kinderopvang en gastouderopvang	0	21.000	21.200	21.300
8)	Jeugdhulp, extra middelen	0	1.312.200	993.000	999.800
9)	Verrekening Voogdij/18	0	26.700	-39.000	-39.800
10)	Verhoging leeftijds grenzen gezinshuizen	0	7.200	19.900	25.400
11)	Beheerovereenkomst DSO-LV	0	0	-57.100	-57.600
12)	Verhoging taalniveau statushouders	0	52.700	52.700	0
13)	Uitvoeringskosten SVB PGB trekkingsrechten	0	-68.440	0	0
14)	Maatschappelijke begeleiding	0	54.500	0	0
15)	Waterschapsverkiezingen	0	32.000	0	0
16)	Decentralisatie-uitkeringen:				
	Voorschoolse voorziening peuters	0	-37.400	-74.900	-112.300
	Bonus beschut werken	0	33.000	0	0
	Schulden en armoede	0	-24.700	0	0
	Armoedebestrijding kinderen	0	0	-22.500	-22.500
17)	Integratie-uitkeringen Sociaal Domein:				
	Participatie	0	279.700	193.100	171.400
	Voogdij/18+	0	308.600	216.100	0
	Suppletie-uitkering Jeugdzorg	0	-173.100	0	0
	Beschermd Wonen	0	-193.200	0	0
	Suppletie-uitkering WMO 2015	0	193.200	0	0
18)	Aframen stelpost raming onder BCF-plafond tot minimum	0	-720.900	-720.900	-720.900
18a)	Afrekening BTW-compensatiefonds 2018	0	-194.100	0	0
19)	Tijdelijke vergoeding herindeling	0	-41.600	-20.800	-20.810
20)	Hoeveelheidsverschillen	46.300	-194.765	-310.800	-355.850
21)	Overige verschillen	0	-55.860	-39.255	-37.470
	Totaal verschil (A)	79.000	852.235	2.041.545	1.164.970
					-59.505

	2018	2019	2020	2021	2022
uitkomst t/m meicirculaire 2019	84.217.500	87.611.000	87.639.300	87.302.200	86.205.200
Raming begroting (o.b.v. meicirculaire 2018)	84.138.500	86.758.765	85.597.755	86.137.230	86.264.705
effect op begroting (+ = voordeel en een - = nadeel)	79.000	852.235	2.041.545	1.164.970	-59.505
B. Te reserveren / oormerken gelden:					
6) Invoering Wet verplichte GGZ	0	0	-66.000	-66.400	-66.900
16) Schulden en armoede	0	24.700	0	0	0
Armoedebestrijding kinderen	0	0	22.500	22.500	22.500
17) Participatie	0	-279.700	-193.100	-171.400	-217.400
19) Tijdelijke vergoeding herindeling		41.600	20.800	20.810	20.810
Totaal te reserveren / oormerken gelden (B)	0	-213.400	-215.800	-194.490	-240.990
Resultaat t/m meicirculaire 2019, incl. reserveringen (A+B) (+ = voordeel en een - = nadeel)	79.000	638.835	1.825.745	970.480	-300.495

Toelichting op effecten meicirculaire 2019

1/ Accresontwikkeling

Accresontwikkeling 2019:

Het accres is de groei van de omvang van het gemeentefonds. Het accres verandert volgens het principe "Samen de trap op en samen de trap af", oftewel geeft het Rijk meer uit, dan stijgt het gemeentefonds mee, geeft het Rijk minder uit, dan daalt het gemeentefonds mee.

Het accres 2019 en de accresen voor 2020 en volgende jaren zijn verlaagd.

Dit komt voornamelijk door een lagere compensatie voor de loon- en prijsontwikkeling. De raming hiervoor van het Centraal Planbureau (CPB) in het Centraal Economisch Plan (CEP) uit maart 2019 is lager dan bij de Miljoenennota 2019.

Afrekening accres 2018:

De afrekening van het accres 2018 in 2019 heeft een effect op het gemeentefonds ten opzichte van de laatste raming in de septembercirculaire 2018 van € 148 miljoen, ofwel 8 punten negatief.

Omdat het jaar 2018 boekhoudkundig al is afgesloten, wordt de afrekening van het accres 2018 verrekend met het accres van het uitkeringsjaar 2019.

2/ Ontwikkeling uitkeringsbasis / uitkeringsfactor

In deze circulaire zijn de nieuwe ramingen verwerkt van de ontwikkeling van de uitkeringsbasis. De mutaties worden voornamelijk veroorzaakt door nieuwe landelijke ramingen van de aantallen bijstandsontvangers en de ontwikkeling in de OZB-maatstaven.

3/ Loon- en prijsontwikkeling (lpo)

3 > lpo algemeen:

In de meicirculaire 2019 verspringt het basisjaar en wordt de nominale ontwikkeling (loon- en prijsontwikkeling) 2020 structureel verwerkt. Uit deze loon- en prijsontwikkeling voor 2020 moet onze gemeente bij de opstelling van de begroting 2020 een stijging van budgetten en personeelslasten bekostigen.

3a t/m 3d > lpo in het sociaal domein:

Een aantal onderdelen van het sociaal domein is per 2019 onderdeel geworden van de algemene uitkering. Daartoe zijn veel nieuwe maatstaven ingevoerd per 2019. Sinds de invoering van het sociaal domein was de werkwijze dat in het jaar t zelf bij de meicirculaire pas de loon- en prijscompensatie werd gegeven, omdat men niet eerder cijfers had. Dit gebeurt nu in de meicirculaire 2019 voor het laats voor de onderdelen 3a t/m 3d. Die compensatie is structureel. Vanaf 2020 is de loon-prijscompensatie van het sociaal domein ook onderdeel van het accres, net als voor de rest van de loon- en prijscompensatie.

4/ Aanpassen rekentarieven

De uitkomst van de verdeelmaatstaf ozb wordt bepaald door de omvang van de WOZ-waarde en een daaraan gekoppeld gewicht, het zogenaamde rekentarief. Door marktontwikkelingen kan de WOZ-waarde sterk fluctueren. De aanpassing van de rekentarieven is afgestemd op de WOZ-tijdvakken. Op 1 januari 2020 begint een nieuw WOZ-tijdvak met waardepeildatum 1 januari 2019. Bij de aanpassing van de rekentarieven is de vaste werkwijze toegepast. Het rekentarief wordt naar beneden (of naar boven) bijgesteld om de stijging (of daling) van de ozb-maatstaf als gevolg van de stijging (of daling) van de WOZ-waarde van woningen en niet-woningen ongedaan te maken. De maatstaf groeit wel met de inflatie mee (prijs Nationale Bestedingen, pNB). De marktontwikkeling tussen 1 januari 2018 en 1 januari 2019 bij woningen wordt, op basis van informatie van de Waarderingskamer, geschat op 9%. Voor niet-woningen wordt de waardeontwikkeling over dezelfde periode geschat op 2%.

Deze maatstaf leidt tot een negatieve correctie op de algemene uitkering. Doordat onze gemeentelijke waardeontwikkeling door ons taxatiebureau lager wordt ingeschat over de periode 1 januari 2018 tot 1 januari 2019 dan het landelijk gemiddelde (zie hierboven), valt bij ons de negatieve correctie lager uit dan eerder becijferd.

5/ Rijksvaccinatieprogramma

(afkomstig uit de septembercirculaire 2018) Vanaf 2019 valt een deel van de uitvoering van het Rijksvaccinatieprogramma onder de bestuurlijke verantwoordelijkheid van de gemeenten. Als compensatie voor deze nieuwe taak wordt structureel € 31,744 miljoen aan het cluster volksgezondheid van de algemene uitkering toegevoegd. Uitvoering van deze taak gebeurt door de VRF. De VRF had hier al rekening mee gehouden en deze kosten zitten dus al verwerkt in onze gemeentelijke bijdrage aan de VRF.

6/ Invoering Wet verplichte GGZ

Met ingang van 1 januari 2020 treedt de Wet verplichte ggz in werking. Voor de gemeentelijke taken en bijbehorende kosten die volgen uit de Wet verplichte ggz is in het bestuurlijk overleg van 6 mei jl. tussen het Ministerie van VWS en de VNG afgesproken om vanaf 2020 structureel € 20 miljoen toe te voegen aan het gemeentefonds. De extra middelen via de meicirculaire 2019 van € 66.000 per 2020 reserveren wij voor dit doel. Daarmee heeft dit onderwerp geen effect op het begrotingssaldo.

7/ Toezicht en handhaving kinderopvang en gastouderopvang

Vanaf 2019 komt er structureel € 10 miljoen extra voor toezicht en handhaving kinderopvang en gastouderopvang beschikbaar. Deze middelen worden overgeheveld vanuit de decentralisatie-uitkering Voorschoolse voorziening peuters naar het cluster samenkracht en burgerparticipatie van de algemene uitkering.

8/ Jeugdhulp, extra middelen

Het kabinet heeft besloten extra middelen toe te voegen aan het jeugdhulpbudget. In 2019 gaat het om € 420 miljoen (waarvan € 20 miljoen tijdelijk aan de jeugdautoriteit beschikbaar wordt gesteld) en in 2020 en 2021 om jaarlijks € 300 miljoen. Aanvullend wordt onderzoek verricht om te kunnen bepalen of, en zo ja in welke mate, gemeenten structureel extra middelen nodig hebben. Daarnaast worden de komende maanden bestuurlijke afspraken gemaakt tussen Rijk en VNG over hoe het jeugdhulpstelsel effectiever, efficiënter en beter kan gaan functioneren. Meer informatie is te vinden in de brief die op 27 mei jl. aan de VNG is verzonden.

9/ Verrekening Voogdij/18+

In de decembercirculaire 2018 zijn in totaal 23 gemeenten gecompenseerd omdat het budget voogdij en/of 18+ dat zij hebben ontvangen niet toereikend is voor de kosten die zij (in 2017) hebben gemaakt. De compensatie vloeit voort uit een driejarige compensatieregeling voor de jaren 2017, 2018 en 2019. De totale omvang van de toegekende compensatie bedroeg € 11.845.737 miljoen. Voor de compensatieregeling 2018 was een totaal bedrag van € 20 miljoen beschikbaar. Het resterende bedrag van € 8.154.263 miljoen is in bij de decembercirculaire 2018 toegevoegd voor 2019.

Door nieuwe gegevens neemt het budget voor Voogdij/18+ vanaf 2020 met € 17 miljoen structureel toe. Daarnaast is bij deze circulaire vanaf 2020 structureel € 20 miljoen gereserveerd om de compensatieregeling Voogdij/18+ te continueren. Als laatste neemt het budget toe omdat de financiering van de Plaatsingscoördinatie gesloten jeugdhulp met drie jaar is verlengd (€ 0,55 miljoen per jaar in de periode 2020-2022).

10/ Verhoging leeftijdsgrens gezinshuizen

Vooruitlopend op afspraken om vanaf 1 juli 2018 pleegzorg standaard te verlengen worden extra financiële middelen aan het jeugdhulpbudget toegevoegd. Dit loopt op tot structureel € 11,4 miljoen in 2023.

11/ Beheerovereenkomst DSO-LV

Op 18 december 2018 hebben de VNG, het IPO, de UvW en de Minister van BZK de beheerovereenkomst DSO-LV ondertekend. De overeenkomst regelt onder ander de inhoud en de uitvoering van de beheertaak, de financiering en de samenwerkingsafspraken voor een optimale werking van het Digitaal stelsel Omgevingswet landelijke voorziening (DSO-LV). Op grond van de beheerovereenkomst DSO-LV gaan gemeenten vanaf 1 januari 2020 jaarlijks € 18 miljoen bijdragen aan de kosten van het basisniveau DSO-LV en het informatiepunt Omgevingswet. In 2021 treedt de Omgevingswet in werking.

12/ Verhoging taalniveau statushouders

In aanloop naar het nieuwe inburgeringsstelsel hebben Rijk en gemeenten bestuurlijke afspraken gemaakt over de versterking van het taalniveau van statushouders die nog onder de huidige Wet inburgering inburgeren. Het kabinet stelt € 40 miljoen beschikbaar aan gemeenten voor de periode 2019/2020, waarvan € 20 miljoen in 2019 en € 20 miljoen in 2020.

13/ Uitvoeringskosten SVB PGB trekkingsrechten

Jaarlijks wordt voor het gemeentelijk aandeel in de uitvoeringskosten van de Sociale Verzekeringsbank (SVB) voor de pgb trekkingsrechten uit de algemene uitkering genomen. In 2019 gaat het om € 35,65 miljoen.

14/ Maatschappelijke begeleiding

Conform artikel 18 van de Wet inburgering voorziet het college in de maatschappelijke begeleiding van inburgeringsplichtige asielmigranten en hun gezinsleden. Gemeenten ontvangen hiervoor in 2019 in totaal € 32,607 miljoen.

15/ Waterschapsverkiezingen

De gemeenten ontvangen voor de waterschapsverkiezingen van 2019 een vergoeding van € 12 miljoen. Daarnaast hebben VNG en UvW bij de waterschapsverkiezingen van 2019 een onderzoek laten uitvoeren naar de kosten die met de verkiezingen gemoeid zijn. Aan de hand van de uitkomsten van dat onderzoek zal de structurele vergoeding worden bepaald (voor waterschapsverkiezingen na 2019).

16/ Decentralisatie-uitkeringen

Decentralisatie-uitkeringen worden met een bepaalde bestemming verstrekt, zonder strikt geoormerkt te zijn. Hier vinden enkele mutaties plaats. Voor de onderwerpen "schulden en armoede" en "armoedebestijding onder kinderen" wordt de verlaging verrekend met stelposten die we hiervoor hebben staan in de begroting 2019 en verder. Deze mutaties hebben daarmee geen effect op de begrotingssaldi.

17/ Integratie-uitkeringen Sociaal Domein

Per 2019 is het aantal maatstaven in het gemeentefonds aanmerkelijk uitgebreid. De reden hiervan is dat grote delen van het sociaal domein via deze maatstaven onderdeel zijn geworden van de algemene uitkering. Een aantal onderdelen van het Sociaal Domein zijn nog niet via de maatstaven geïntegreerd in de algemene uitkering. Op den duur worden deze onderdelen wél geïntegreerd in de maatstaven van de algemene uitkering. Tot nader order ontvangen gemeenten voor deze onderwerpen nog apart een bedrag.

- Participatie: wij ontvangen extra geld voor de WSW. Deze gelden zijn bestemd voor leer- en werkbedrijf NEF en reserveren wij daarvoor. Daarmee heeft dit onderwerp geen effect op het begrotingssaldo.
- Voogdij/18+: het verdeelmodel voor Voogdij/18+ is nog zo dat dit op basis van historische kosten gaat. De bedoeling is dat er een objectief verdeelmodel komt. Nu wordt het budget in het jaar T nog bepaald op basis van werkelijke kosten in het jaar T-2. Het betreft trajecten die per persoon zo € 150.000 per jaar kunnen kosten. Een of twee trajecten meer of minder in enig jaar heeft direct grote impact op de uitkering in het jaar T+2. Voor 2021 en 2022 is het effect neutraal verwerkt. Zodra het jaar 2019 is afgerond volgt er een mutatie op de vergoeding voor het jaar 2021.

- de suppletie-uitkering voor jeugdzorg daalt.
- bij Beschermd wonen en de suppletie-uitkering WMO 2015 vindt een verschuiving plaats in 2019.

18/ Bijstellen stelpost raming onder BCF-plafond tot minimum

Bij de begroting 2019 hadden de provinciale toezichthouders landelijk aan gemeenten de richtlijn meegegeven dat maximaal 50% van de in de meircirculaire door het Rijk aangegeven onderuitputting van het btw-compensatiefonds als structurele ruimte mocht worden geraamd.

Inmiddels blijkt dat de door het Rijk voorspelde ruimte veel lager uit gaat vallen. Daarom hebben de provincies de richtlijn voor de begrotingsopstelling 2020 aangescherpt. De richtlijn is nu als volgt:

“Gezien de grote onzekerheid over de toekomstige ontwikkeling van de ruimte onder het BCF-plafond, adviseren we om voorzichtigheid in acht te nemen door een raming op te nemen, die maximaal gebaseerd is op de meest recente, gerealiseerde ruimte onder het BCF-plafond.

In deze meircirculaire is dat de realisatie over 2018. De werkelijke ruimte onder het BCF-plafond over 2018 (die heel laag is) vormt daarmee het uitgangspunt voor de door de gemeenten te berekenen ruimte onder het BCF-plafond voor het begrotingsjaar 2019. Deze uitkomst wordt vervolgens constant gehouden (vlak doorgetrokken) in de meerjarenraming 2020 – 2024. Bij het beoordelen van de realiteit van de ramingen van de gemeentebegrotingen 2020 zullen de provinciale toezichthouders deze richtlijn toepassen.”

Dit heeft grote impact op onze structurele begrotingspositie en leidt tot een nadeel. De verwachting is dat deze bijstelling er ook voor 2019 zal zijn.

18a/ Afrekening BTW-compensatiefonds 2018

Het BTW-compensatiefonds (BCF) heeft in 2018 € 44,520 miljoen minder uitgekeerd dan mogelijk was onder het plafond. Het aandeel van gemeenten in de ruimte onder het plafond is vorig jaar uitgekomen op € 39,029 miljoen.

Dit is € 66,853 miljoen minder dan de eerder geraamde en uitgekeerde ruimte bij de Miljoenennota 2019 / septembercirculaire 2018. Identiek aan de werkwijze bij het accres vindt de definitieve afrekening over 2018 nu in 2019 plaats.

19/ Tijdelijke vergoeding herindeling

We ontvangen nog een tijdelijke vergoeding voor kosten als gevolg van de herindeling. De vergoeding loopt nog t/m 2022. De vergoeding is gekoppeld aan budgetten die wij gebruiken om herindelingskosten uit te bekostigen. De vergoeding is verlaagd en daarom verlagen we ook de budgetten. Daarmee heeft dit onderwerp geen effect op het begrotingssaldo.

20/ Hoeveelheidsverschillen

De basisgegevens zijn geactualiseerd. Dit heeft tot mutaties geleid in een groot aantal maatstaven. Het grootste effect zit in de volgende drie maatstaven:

- minder inwoners < 18 jaar. Het aantal minderjarigen daalt.
- bijstandsontvangers. Het aantal bijstandsontvangers daalt.
- het aantal kernen met 500 of meer adressen is gestegen met 1.

21/ Overige verschillen

Dit betreft verschillen kleiner dan < € 20.000. Deze verschillen worden niet verder toegelicht.